

Europski parlament
Glavna uprava za unutarnju politiku
Uprava za strukturnu i kohezijsku politiku

Istraživanje za Odbor za kulturu i obrazovanje (Kultura i obrazovanje)

Europska strategija za višejezičnost: koristi i troškovi.

(dostupno na engleskom jeziku

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU\(2016\)573460_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU(2016)573460_EN.pdf))

Glavna uprava za unutarnju politiku
Odjel za politiku B: strukturna i kohezijska politika
Kultura i obrazovanje

Istraživanje za Komisiju CULT – Europska strategija za višejezičnost: koristi i troškovi.

Ovaj je dokument zatražila Povjerenstvo Europskog parlamenta za kulturu i obrazovanje.

Autor/autori:

Michele Gazzola, Istraživačka skupina za jezike i ekonomiju („REAL”, Odjel za edukativne studije Humboldt-Universität zu Berlin i Institut za narodne znanosti, Ljubljana, Slovenija.

Odgovorni administrator:

Administrator za parlamentarna istraživanja: Miklós Györffi

Pomoć u projektima i publikacijama: Jeanette Bell

Odjel za politiku B: Strukturne i kohezijske politike Europski parlament

B-1047 Bruxelles

E-pošta: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Jezične verzije: originalni HR

O uredniku:

Kako biste se obratili resornom odjelu ili se pretplatili na mjesečni bilten, pišite na:

poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Rukopis dovršen u listopadu 2016. © Europska unija, 2016.

Izvorna tiskana verzija: ISBN 978 – 92 – 823 – 9557 – 8 doi: 10.2861/437739 QA-02 – 16 – 689-EN-C

Izvorni PDF ISBN 978 – 92 – 823 – 9558 – 5 doi: 10.2861/491411 QA-02 – 16 – 689-EN-N

Izvorni dokument dostupan je na internetskoj stranici:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

**Prijevod na francuski: Pierre Dieumegard
za Europu – demokracija-esperanto**

Prijevod nisu izradili prevoditelji koji su kvalificirani i financirani od strane Europske unije. Može (vjerojatno) sadržavati pogreške, ali ima i neka dodatna objašnjenja kako bi se olakšalo razumijevanje francuskih čitatelja, osobito francuskog.

Cilj mu je omogućiti većem broju građana i osoba s boravištem u Europskoj uniji da razumiju dokumente koje je izradila Europska unija (i koji se financiraju njihovim doprinosima).

To je ilustracija potrebe za višejezičnošću u Europskoj uniji: bez prijevoda velik dio stanovništva isključen je iz rasprave.

Za pouzdane prijevode međunarodni jezik Esperanto bio bi vrlo koristan zbog svoje jednostavnosti, pravilnosti i preciznosti.

Na internetu:

Europska federacija – Demokratio-Esperanto: <http://e-d-e.org/> ili <http://demokratio.eu>

Europa – demokracija – esperanto (Francuska): <http://e-d-e.hr/> contact@e-d-e.fr

Napomena:

Stajališta izražena u ovom dokumentu u isključivoj su nadležnosti autora i ne predstavljaju nužno službeno stajalište Europskog parlamenta.

Dopušteno je umnožavanje i prevođenje u nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da je naveden izvor, da je izdavač obaviješten i da je izdavač primio primjerak.

Sažetak:

U ovom seizvješću iznose različiti rezultati istraživanja jezične ekonomije kojima se rješavaju prednosti i nedostaci višejezičnosti u gospodarstvu, društvu i institucijama Europske unije. Ti rezultati pružaju općenitu, iako očito ograničenu sliku potreba jezične politike u trenutačnom europskom višejezičnom okruženju. Iz te perspektive Sud procjenjuje relevantnost općih ciljeva i preporuka Europske strategije za višejezičnost (EMS). Osim toga, Sud sažima dostupne dokaze o mjerama i mjerama koje je Komisija poduzela za provedbu MET-a te, gdje je to moguće, iznosi podatke o njihovim prednostima i nedostacima.

Sadržaj

- 1 MES i jezična politika EU-a 9
 - 1.1 Ciljevi statusa tržišnog gospodarstva 9
 - 1.2 Definicija troškova, koristi i relevantnosti MET-a 13
- Višejezični europski kontekst 18
 - 2.1 Višejezična ekonomija 19
 - 2.1.1 Jezične vještine kao oblik ljudskog kapitala 19
 - 2.1.1.1. Razlike u dohotku 19
 - 2.1.1.2. Stope socijalnog učinka 22
 - 2.1.1.3. Mogućnost zapošljavanja 22
 - 2.1.2 Doprinos jezika BDP-u i trgovini 23
 - 2.1.3 Jezična politika i inovacije 24
 - 2.2 Višejezično društvo 25
 - 2.2.1 Mobilnost, uključivanje i formula „Majski jezik + 2” 26
 - 2.2.2 Integracija migranata 32
 - 2.3 Višejezične institucije 32
 - 2.3.1 Učinkovitost i pravednost jezičnog režima EU-a 32
 - 2.3.2 Europska višejezičnost nakon Brexita 36
- 3 Provedba statusa tržišnog natjecanja 38
 - 3.1 Socijalna kohezija, međukulturni dijalog i europska integracija 39
 - 3.2 Cjeloživotno učenje jezika 40
 - 3.3 Zapošljivost i konkurentnost 43
 - 3.4 Promicanje jezične raznolikosti prevođenjem 45
 - 3.5 Vanjska dimenzija višejezičnosti 47
- 4 Zaključci 51
- 5 Upućivanja 55
- 6 Prilozi 61
 - 6.1 Razine obrazovanja prema ISCED/ISCED 2011 61
 - 6.2 Podudaranja između razina ISCED 2011 i ISCED 1997 61
 - 6.3 Vještine na engleskom jeziku među građanima EU-a u dobi od 15 i više godina, 2012. 62
 - 6.4 Stope isključivanja jezika u 25 zemalja EU-a, rezidenti u dobi od 25 do 64 godine, 2013. 63

Popis kratica:

AES Istraživanje o obrazovanju odraslih = Istraživanje o obrazovanju odraslih
ADR Apsolutni (jezični) ukidanje prava glasa = apsolutnastopa isključivanja jezičnih prava
Institut za istraživanje prevođenja i usmenog prevođenja na Karibima = Institut za istraživanje prevođenja i usmenog prevođenja na Karibima
Zajednički referentni okvir ZEROJ-a za jezike = Zajednički referentni okvir za jezike (europski)
EILC Erasmus Intensive Language Tečajevi = Erasmus Intensive Language Courses
EMCI Europski magisterij iz konferencijskog prevođenja = Europski diplomski studij konferencijskog prevođenja
EMT Europski diplomski studij prevođenja = europski magisterij iz prevođenja
EPC Europska patentna konvencija = Europska patentna konvencija
EPO Europski patentni ured = Europski patentni ured
ESF Europski socijalni fond = Europski socijalni fond
ESM Europska strategija za višejezičnost = Europska strategija za višejezičnost
EVS Europska volonterska služba = Europska volonterska služba
Sedmi okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj FP7 = Sedmi okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj
Međunarodni godišnji sastanak IAMLADP-a o jezičnim aranžmanima,
Dokumentacija i publikacije = godišnji međunarodni sastanak o jezičnim aranžmanima
IATE Interaktivna terminologija za Europu = Interaktivna terminologija za Europu
Prava intelektualnog vlasništva = prava intelektualnog vlasništva
ISCED International Standard Classification of Education = Međunarodna klasifikacija obrazovanja (ISCED)
LILAMA Jezična politika za tržište rada = Jezična politika za tržište rada
LindWeb Web platforma za jezičnu industriju: web platforma za jezičnu industriju
LLP Program za cjeloživotno učenje = Program za cjeloživotno učenje
LPP Jezična politika i planiranje Jezična politika i planiranje
Online jezična potpora = mrežna jezična potpora
MT@EC Strojno prevođenje za javne uprave = strojno prevođenje za javne uprave
Pimlico Promoting, Implementing, Mapping Language and Interkulturalna komunikacijska strategija u organizacijama i tvrtkama = Promocija, implementacija, mapiranje jezičnih i međukulturnih komunikacijskih strategija u organizacijama i poduzećima
RDR Relativna (jezična) stopa oduzimanja glasačkog prava = relativna isključivastopa prava (jezična)
Mala i srednja poduzeća = mala i srednja poduzeća (MSP-ovi)
Voll Stručno orijentirano učenje jezika = strukovno orijentirano učenje jezika
VTS Visiting Prevoditelj shema = gost prevoditelj program.

Popis tablica

Tablica 1.: razlike u prihodima u Švicarskoj (muškarci). Postotak rezultata 20
Tablica 2.: nagrade za jezične vještine u različitim europskim zemljama. Postotak rezultata 21
Tablica 3.: Socijalna stopa povrata na nastavu stranog jezika u Švicarskoj (muškarci) 22
Tablica 4.: Europski građani koji se proglašavaju sposobnima za razgovor na najmanje dva jezika osim na materinskom jeziku. Postotak rezultata 27
Tablica 5.: stopa jezične isključenosti u EU-u. Postotak rezultata 34
Tablica 6.: stopa jezične isključenosti u EU-u nakon Brexita. Postotak rezultata. 37
Tablica 7.: Sažetak aktivnosti Europske komisije za provedbu statusa tržišnoga

gospodarstva 49

Popis ilustracija

Slika 1.: Evaluacijski kriteriji i ciklus politike 15

Slika 2.: postotak učenika koji uče najmanje dva strana jezika u EU-u, 2000. – 2010.
(izvor: Europska komisija, 2012c:39) 28

Ilustracija 3.: postotak učenika koji uče engleski, francuski i njemački jezik na
ISCED/ISCED razini 3 (opće više srednjoškolsko obrazovanje = srednja škola), 2005.
– 2010., izvor: Europska komisija (2012. c: 40) 30

Opći sažetak

Kontekst i ciljevi:

Europska strategija za višejezičnost (ESM) ima tri opća socioekonomska cilja: promicanje mobilnosti radne snage na jedinstvenom tržištu, zapošljivost i rast u Europi, jačanje socijalne kohezije, integraciju migranata u međukulturni dijalog te učinkovito i uključivo upravljanje višejezičnom komunikacijom u nadnacionalnoj demokraciji. Promicanje cjeloživotnog učenja jezika i podupiranje pismenog i usmenog prevođenja načini su za postizanje tih ciljeva. Ovo izvješće sadržava opću procjenu relevantnosti MET-a. Ispitujemo odnos između ciljeva strategije i problema koje bi MES trebao riješiti.

Takva se procjena provodi u svjetlu empirijskih i teorijskih rezultata akademske literature u jezičnoj ekonomiji. Ti rezultati pružaju općenitu, ali ograničenu sliku potreba jezične politike u trenutačnom višejezičnom europskom okruženju. U tom kontekstu Sud procjenjuje relevantnost općih ciljeva i preporuka statusa tržišnoga gospodarstva. Ako neka politika nije relevantna, vjerojatno neće donijeti koristi društvu. Naposljetku, u ovom se izvješću raspravlja o mjerama Komisije za provedbu MET-a. U izvješću se sažimaju dokazi dostupni za takve mjere i, gdje je to moguće, iznose podaci o njihovim prednostima i nedostacima. U toj se raspravi naglašavaju ciljevi za koje bi mogla biti potrebna veća potpora te vrsta podataka i informacija potrebnih za poboljšanje praćenja provedbe statusa tržišnoga natjecanja.

Rezultati:

Prvi je opći cilj MES-a promicanje mobilnosti radne snage na jedinstvenom tržištu, zapošljivosti i rasta u Europi. Empirijska istraživanja u različitim zemljama pokazuju da vještine stranih jezika donose ekonomske koristi pojedincima u smislu pozitivnih razlika u prihodima. Vrlo dobre jezične vještine nagrađuju se jasnije od ograničenih jezičnih vještina. Engleski ima neospornu gospodarsku vrijednost na europskom tržištu rada, ali nije jedina jezična prednost u koju se ulaže; u nekim se kontekstima vještine na drugim jezicima mogu bolje nagrađivati od engleskog. To pokazuje važnost poučavanja i učenja na više od jednog stranog jezika u skladu s preporukama Europskog vijeća sažetima u formuli „majčinski jezik + dva strana jezika” ($MT+2 = LM+2$). Pozitivne stope društvene profitabilnosti u poučavanju stranih jezika pokazuju da je učenje jezika vrijedno ulaganje za društvo u cjelini. Iako je važnost stranih jezičnih vještina za zapošljivost istaknuta u različitim dokumentima EU-a, empirijski dokazi koji potkrepljuju tu tvrdnju i dalje su preuranjeni. Neke studije pokazuju da jezične vještine doprinose bruto domaćem proizvodu (BDP), ali nažalost nijedna od tih studija ne odnosi se na zemlje EU-a. Poznavanje jezika zemlje domaćina pozitivno utječe na dohodak i zapošljivost migranata. Prisutnost jednog ili više zajedničkih jezika uvelike povećava trgovinske tokove među zemljama. Što se tiče odnosa između jezičnih i tehnoloških inovacija, pokazalo se da jezična politika utječe na raspodjelu troškova kojeinovativna poduzeća snose u pogledu zaštite prava intelektualnog vlasništva, osobito patenata.

Potporna učenju jezika radi promicanja mobilnosti unutar Europe i promicanja uključenosti u zemlju domaćina cilj je statusa tržišnoga gospodarstva. Empirijski dokazi potvrđuju tvrdnju da učenje jezika olakšava mobilnost. Govoreći jezikom zemlje domaćina, migracija u tu zemlju povećava se za gotovo pet. Osim toga, učenje službenog jezika zemlje domaćina može olakšati uključivanje. Međutim, dobre i vrlo dobre vještine stranih jezika još nisu norma u EU-u. Samo četvrtina europskih građana kaže da mogu govoriti najmanje dva strana jezika. Taj je postotak ostao gotovo nepromijenjen između 2001. i 2012.

Jednostavnost na engleskom jeziku nije univerzalno „osnovno znanje” u Europi: samo 7 % europskih građana izjavi da na vrlo dobroj razini govore engleski kao strani jezik. Srednje i osnovne razine su daleko raširenije. Općenito govoreći, jezična politika koja se temelji na formuli LM+ 2 ili na promicanju jednog jezika u vezi s vozilima ne može riješiti napetost između mobilnosti i uključenosti jer se njome ne rješava na odgovarajući način problem nepredvidljivosti mogućnosti mobilnosti pojedinaca. Na europskoj i nacionalnoj razini mogu biti potrebne dodatne mjere za promicanje i olakšavanje mobilnosti i uključenosti. Učenje jezika prije odlaska u inozemstvo i/ili odmah nakon dolaska u zemlju domaćina trebalo bi postati pristupačnije i jeftinije. Trebalo bi podržati pružanje višejezičnih javnih usluga i administrativnih obrazaca na nekoliko jezika. Time se naglašava važnost pismenog i usmenog prevođenja u upravljanju višejezičnom komunikacijom u Europi.

Treći je opći cilj MES-a promicanje višejezičnosti u institucijama EU-a. Višejezičnost je najučinkovitiji jezični režim za prijenos informacija građanima EU-a. Postotak osoba koje bi bile isključene da je engleski jedini službeni jezik u EU-u bio bi u rasponu od 45 % do 80 %, ovisno o korištenim pokazateljima i podacima. Trojezična politika utemeljena na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku isključila bi 26 – 50 % odraslih osoba u EU-u. Postotak isključenih osoba znatno je veći u južnoj i istočnoj Europi. Osim toga, gospodarski i socijalno ugroženi pojedinci imaju manju vjerojatnost da govore strane jezike te bi stoga mogli biti pogođeni ako EU prestane koristiti svoj materinji jezik ili jezik osnovnog obrazovanja. Iz te perspektive višejezičnost doprinosi socijalnoj koheziji. Treba napomenuti da ne bi samo opće smanjenje broja jezika dovelo do isključenja; čak i smanjenje postojećih područja uporabe službenog jezika ima slične učinke (npr. na internetskim stranicama Europske komisije). Stope jezične isključenosti povezane s jednojezičnom i/ili trojezičnom politikom povećat će se nakon povlačenja Ujedinjene Kraljevine iz EU-a. Time se naglašava važnost višejezičnog pristupa vanjskoj komunikaciji EU-a.

Zaključno, tri cilja utvrđena u statusu tržišnog natjecanja očito su primjerena jer su u skladu s problemima s kojima bi se strategija trebala suočiti. Stoga bi status tržišnog gospodarstva trebao donijeti različite koristi građanima EU-a i europskom gospodarstvu. Moglo bi se učiniti više kako bi se smanjila napetost između mobilnosti i uključenosti.

U drugom dijelu ovog izvješća analiziraju se mjere koje je Komisija donijela za provedbu MET-a. Postoje tri vrste takvih mjera. Prvi je prikupiti vrlo korisne podatke o vještinama stranih jezika učenika i studenata (npr. prvo europsko istraživanje o jezičnim vještinama) i podatke o jezičnim vještinama odraslih (npr. anketa Eurobarometra i anketa o obrazovanju odraslih). Drugi je skup inicijativa objavljivanje dokumenata, internetskih stranica i izvješća čiji je cilj podizanje svijesti o prednostima jezične raznolikosti i učenja jezika u društvu i gospodarstvu. Međutim, zbog nedostatka izričitih pokazatelja ishoda ne možemo procijeniti konačne učinke i opseg tih inicijativa. Treća vrsta mjera sastoji se od izravne financijske potpore za učenje jezika u okviru Programa za cjeloživotno učenje i Europskog socijalnog fonda. Programom za cjeloživotno učenje financirani su razni projekti koji se bave učenjem jezika, ali nedostatak jasnih pokazatelja ishoda ne omogućuje procjenu učinkovitosti i isplativosti tih projekata. Europski socijalni fond upotrebljava se za jezičnu izobrazbu usmjerenu na poboljšanje zapošljivosti i integracije imigranata, ali nije objavljen točan izračun kojim bi se kvantificirao iznos sredstava uložениh u tu svrhu i procijenili postignuti učinci. Poduzeto je nekoliko inicijativa za promicanje vanjske dimenzije višejezičnosti.

Općenito, informacije o troškovima i učinkovitosti programa i mjera EU-a za usklađivanje sa statusom tržišnog natjecanja nisu potpune. Potrebno je jasnije definirati pokazatelje za procjenu rezultata jezične politike. Više pozornosti trebalo bi posvetiti evaluaciji konačnih učinaka programa usmjerenih na poboljšanje jezičnih vještina učenika i odraslih. Veliku pozornost trebalo bi posvetiti usklađenosti između statusa tržišnog natjecanja i drugih politika EU-a koje bi mogle utjecati na jezičnu raznolikost i primjenu formule LM+ 2, posebno u visokom obrazovanju.

1 MES i jezična politika EU-a

Ključni rezultati:

- „Zlatno doba” višejezičnosti bilo je razdoblje 2007. – 2010. Nakon 2014. višejezičnost nije bila jedan od prioriteta Komisije.
- Trenutačni nedostatak pozornosti na višejezičnost nije opravdan.
- Europska strategija za višejezičnost (ESMS) ima tri glavna socioekonomska cilja: 1) jačanje socijalne kohezije, integracija migranata i međukulturni dijalog, 2) promicanje mobilnosti radne snage na jedinstvenom tržištu, zapošljivost i rast u Europi, 3) učinkovito i uključivo upravljanje višejezičnom komunikacijom u nadnacionalnoj demokraciji.
- Promicanje cjeloživotnog učenja jezika i podupiranje pismenog i usmenog prevođenja operativni su ciljevi za postizanje općih ciljeva.

1.1 Ciljevi MES-a

Rezolucija Europskog vijeća o europskoj strategiji za višejezičnost SEM (Vijeće Europske unije 2008. b) jedan je od dokumenata koje je objavio EU i koji se odnosi na opću europsku jezičnu politiku. Stoga se MET ne može ispitivati izolirano. Postoje dvije vrste relevantnih dokumenata koji odgovaraju svrsi ovog dokumenta, a to su:

službeni dokumenti kojima se definira opća jezična politika EU-a, kao što su rezolucije Vijeća, komunikacije Komisije ili rezolucije Europskog parlamenta. Ti dokumenti obuhvaćaju četiri područja. Prvo područje je obrazovanje, posebno učenje i poučavanje jezika. Drugo područje odnosi se na ulogu i važnost jezika za uključivanje, socijalnu koheziju, međukulturni dijalog, europsko građanstvo i jezičnu demokraciju. Treće, različiti dokumenti odnose se na utjecaj jezičnih vještina na mobilnost pojedinaca, njihovu zapošljivost i konkurentnost poduzeća. Četvrto područje politike, koje je nakon 2000. postalo prilično marginalno, odnosi se na potporu manjinskim jezicima.

izvješća ili studije koje su pripremili vanjski stručnjaci o nekoliko aspekata jezične politike EU-a.

Osim toga, postoje razni službeni dokumenti, izvješća ili studije koji se neizravno ili usputno odnose na jezike ili jezičnu politiku kao aspekt drugih tema, kao što su integracija odraslih migranata i njihove djece, stvaranje europskog patenta s centraliziranim učinkom i visoko obrazovanje. Nećemo uzeti u obzir pitanja povezana s jezičnim problemima podnesenima u Europskom parlamentu, odluke Suda ili Europskog ombudsmana o jezičnim problemima i dokumentima koji se odnose na unutarnje značajke jezične politike EU-a, kao što su odredbe kojima se definira njezin jezični režim (npr. Uredba 1/58). Zalihe objavljenih dokumenata važne su (vidjeti Gazzola 2016., u tisku za pregled). Na primjer, od 1981. do 2015. institucije i tijela EU-a objavili su oko 100 dokumenata koji pripadaju skupini (a), dok je između 1996. i 2015. EU objavio 70 publikacija Skupine (b). U ovoj informativnoj obavijesti nije moguće ni relevantno navesti sažetak tih dokumenata. Međutim, potrebno je spomenuti nekoliko kako bi se kontekstala Rezolucija Vijeća o statusu tržišnoga gospodarstva i predstavio opći okvir europske jezične politike.

Zlatno doba višejezičnosti vjerojatno je bilo razdoblje 2007. – 2010. U to vrijeme Komisija je imala punopravnog povjerenika za višejezičnost (g. Orban). Tijekom tog razdoblja objavljeni su različiti važni dokumenti o politikama, uključujući MET. Među ostalim, trebali bismo spomenuti komunikaciju Komisije naslovljenu "*Višejezičnost: prednost za Europu i zajednička obveza*" (Europska komisija 2008.) i *rezolucija Europskog parlamenta* od 24. ožujka 2009. o višejezičnosti (Europski parlament 2008.). Naravno, to ne znači da se prije 2007. nije posvetila pozornost jezičnoj raznolikosti. Prije 2007. višejezičnost je bila eksplicitno područje politike europskog povjerenika za obrazovanje, kulturu i višejezičnost (koje je g. Figel održao između 2004. i 2007.) i važno pitanje na dnevnom redu povjerenice za obrazovanje, kulturu, mlade, medije i sport (koje je držala gđa Reding između 1999. i 2004.). Od 1999. do 2007. objavljeni su razni važni politički dokumenti o učenju jezika, primjerice Komunikacija Komisije kojom se *promiče učenje jezika i jezična raznolikost. Akcijski plan za razdoblje 2004. – 2006. (2003.)*, „*nova okvirna strategija za višejezičnost*” Komisije (2005.) i *zaključci Europskog vijeća* održani u Barceloni 2002., kada je Vijeće preporučilo državama članicama da uz materinji jezik uče učenike najmanje dva strana jezika (ta se formula ponekad naziva „matični jezik + 2” ili LM+ 2). Valja spomenuti organizaciju *Europske godine jezika* 2001. godine. Međutim, nakon 2010. višejezičnost je ponovno integrirana u portfelj obrazovanja i kulture (koji je držala gđa Vassiliou), a na kraju je nestala 2014. kada je dužnost preuzela povjerenstvo na čelu s g. Junckerom. Ukratko, desetljeće od 2000. do 2010. bilo je vrijeme kada su jezična raznolikost i višejezičnost bili mnogo vidljiviji nego danas. Međutim, to ne znači da su višejezičnost i jezična politika manje važne i relevantne u današnjoj Europi nego u prošlosti, upravo suprotno. Vratit ću se na tu točku u zaključcima.

SEM poziva države članice i Komisiju da poduzmu tri vrste mjera. Takve se mjere ponekad spominju u drugim službenim dokumentima. Prva je **jačanje učenja jezika** tijekom cijelog života (točka 2. SEM-a). To znači ulaganje više resursa u poučavanje jezika na svim razinama obrazovanja (tj. obvezno, strukovno i visokoobrazovanje), poboljšanje mogućnosti učenja jezika u formalnom, neformalnom i informalnom kontekstu, podupiranje osposobljavanja nastavnika jezika i njihovo uključivanje u međunarodne razmjene. U akademskoj literaturi o jezičnoj politici i planiranju (LPP = PPL) to se definira kao planiranje nabave (vidjeti Hornberger 2006.).

U točki 5. statusa tržišnog natjecanja Vijeće poziva Komisiju i države članice da **promiču jezike EU-a diljem svijeta**. U tu svrhu Vijeće preporučuje jačanje suradnje među kulturnim institucijama u državama članicama i jačanje suradnje s organizacijama koje djeluju u području učenja jezika te kulturne i jezične raznolikosti. U LPP = PPL to se zove *državno planiranje*.

Naposljetku, Vijeće naglašava **važnost prevoditeljske industrije** i potiče mjere za potporu prevođenju tekstova i filmova, osposobljavanju prevoditelja i razvoju višejezičnih terminoloških baza podataka i jezičnih tehnologija¹.

Svrha ovog informativnog dokumenta nije rasprava o trima mjerama koje su upravo

¹ U odjeljku 3.4. detaljno će se raspravljati o raznim primjerima programa ili baza podataka kao što su Kreativna Europa, interaktivni terminološki rječnik za Europu (IATE) i sustav strojnog prevođenja za javne uprave.

predstavljene ili ne u osnovi. Umjesto toga, usredotočili smo se na **tri implicitna ili izričita opća cilja MET-a**. Promicanje cjeloživotnog učenja jezika i podupiranje prevoditeljske industrije nisu krajnji ciljevi MES-a. To su preduvjeti za postizanje drugih općih društveno-gospodarskih ciljeva, a to su:

1. Jačanje socijalne kohezije, integracije migranata i međukulturnog dijaloga (točka 1. SEM-a)
2. Promicanje mobilnosti radne snage na jedinstvenom tržištu, zapošljivosti i rasta u Europi (točka 3. SEM-a);
3. učinkovito i uključivo upravljati višejezičnom komunikacijom u nadnacionalnoj demokraciji (završne preporuke Komisiji).

Status tržišnoga gospodarstva trebalo bi ocijeniti s obzirom na ta tri opća cilja.

Prvi je cilj MES-a promicanje višejezičnosti s ciljem „jačanja socijalne kohezije, međukulturnog dijaloga i europske integracije”. Ti pojmovi nisu službeno definirani ni u MET-u ni u Komunikaciji Komisije "*Višejezičnost: prednost za Europu i zajednička obveza*" (Europska komisija 2008. e). Stoga u ovom članku donosimo sljedeće radne definicije².

Socijalna uključenost može se definirati kao proces kojim osobe koje borave na određenom području, bez obzira na njihovo društveno-kulturno podrijetlo, mogu ostvariti svoj puni potencijal u životu. Politike kojima se promiče jednak pristup javnim uslugama i mjere kojima se građanima omogućuje sudjelovanje u postupcima donošenja odluka koje utječu na njihove živote primjeri su napora za poboljšanje socijalne uključenosti. *Socijalna kohezija* susjedni je koncept koji se može definirati kao obilježje društva u kojem sve skupine imaju osjećaj pripadnosti, sudjelovanja, uključenosti, priznanja i legitimnosti. Vijeće Europe definira *međukulturni dijalog* kao „otvorenu razmjenu mišljenja s poštovanjem između pojedinaca i skupina koje pripadaju različitim kulturama, što dovodi do dubljeg razumijevanja ukupne percepcije drugih”³. Iako ne postoji formalna definicija *europske integracije*, taj pojam možemo protumačiti kao dinamičan proces kojim se EU postupno razvijao kao političko tijelo. Upućuje na djelomične međuovisnosti koje su postupno proširene iz gospodarstva na političke sfere.

Te su definicije preširoke i previše nejasne da bi ih se tumačilo kao konkretne ciljeve politike te bi ih trebalo bolje utvrditi (u zaključcima ćemo se vratiti tom aspektu). Stoga se u ovom članku usredotočujemo na posebno tumačenje tih pojmova koji se pojavljuju u MES-u i drugim službenim izjavama o višejezičnosti, kao što su *zaključci Vijeća od 22. svibnja 2008. o višejezičnosti* (Vijeće Europske unije 2008.a) i *Rezolucija Europskog parlamenta od 24. ožujka 2009. o višejezičnosti* (Europski parlament 2008.).

Jačanje socijalne kohezije, međukulturnog dijaloga i europske integracije mogu značiti različite stvari. Prvo, jezična integracija odraslih migranata i njihove djece svakako je jedan od izričitih ciljeva MES-a (vidjeti i *Zelenu knjigu o migracijama* koju je objavila Europska komisija 2008.b). To ne znači da integracija ne bi smjela omogućiti migrantima da zadrže jezik (jezike) svoje zemlje podrijetla. Drugo, stjecanje znanja stranog jezika trebalo bi biti moguće i dostupno svima u društvu. Drugim riječima, jezične vještine ne bi trebale biti pravo elite. Znanje stranih jezika i jezična integracija trebali bi pomoći u izbjegavanju pojave „usporednih zajednica” koje su podijeljene (ili čak odvojene) po jezičnim

2 Definicije socijalne uključenosti i kohezije prilagođava Odjel Ujedinjenih naroda za socijalnu politiku i razvoj <http://undesadspd.org/socialintegration/definition.aspx>

3 vidjeti http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_EN.asp#P30_3374

preprekama unutar određenog društva. To se ne odnosi samo na migrante, već i na građane EU-a koji se sele u inozemstvo. Jezične vještine olakšavaju međukulturni dijalog jer povećavaju sposobnost građana EU-a da razumiju kulturu drugih Europljana (i migranata) i time doprinose europskoj integraciji.

Drugi je opći cilj MES-a „promicanje mobilnosti radne snage na jedinstvenom tržištu, zapošljivosti i rasta u Europi”. Mobilnost je pojam koji se odnosi na različite pojave: imigraciju (*strani* državljani koji ulaze u zemlju), *emigraciju* (državljanima koji napuštaju zemlju), *vraćanje migracije* (državljanima koji se vraćaju u zemlju) i *kružne migracije* (državljanima koji se kreću u oba smjera između zemalja) (Vandenbrande 2006:9). Taj je cilj također vrlo općenit, ali je relativno lakše definirati i mjeriti od prvog. Napominjemo da je drugi opći cilj postao prevladavajući u diskursu EU-a o višejezičnosti u posljednjih 15 godina. Od ranih 2000-ih govori EU-a o učenju stranih jezika sve su više povezani s postizanjem općih društveno-gospodarskih ciljeva EU-a definiranih *Lisabonskom agendom 2000—2010* i programom *Europa 2020*. (Krzyzanowski i Wodak 2011⁴).

To ne znači da su kulturni ili kognitivni aspekti učenja jezika zanemareni. Umjesto toga, područje primjene jezične politike EU-a prošireno je. Znanje stranih jezika sve se više smatra oblikom ljudskog kapitala kojim može donijeti gospodarske koristi pojedincima, poduzećima i gospodarstvu u cjelini. U Komisijinu povjerenstvu "*Višejezičnost: prednost za Europu i zajednička obveza*" (Europska komisija 2008. e), na primjer, jezične vještine predstavljaju se kao vrsta sposobnosti koja doprinosi gospodarskom blagostanju, prednost koja povećava konkurentnost europskih poduzeća i oblik ljudskog kapitala koji može pozitivno utjecati na zapošljivost građana. U Komunikaciji Komisije „*Novi strateški okvir za višejezičnost*” (Europska komisija 2005.) poboljšanje znanja europskog stranog jezika izričito je povezano s jednim od središnjih ciljeva europskog projekta, odnosno postizanjem potpune gospodarske integracije. U ovom dokumentu Komisija tvrdi da "kako bi jedinstveno tržište bilo učinkovito, Uniji je potrebna mobilnija radna snaga. Vještine na nekoliko jezika povećavaju mogućnosti na tržištu rada".

U *zaključcima Vijeća o jezičnim vještinama za poboljšanje mobilnosti* (Vijeće Europske unije 2010.) jezične kompetencije opisane su kao "ključna komponenta konkurentnog gospodarstva utemeljenog na znanju. Poznavanje stranih jezika ključna je kompetencija za sve građane EU-a koja im omogućuje da uživaju u gospodarskim i socijalnim koristima slobodnog kretanja unutar Unije." U nedavnoj Komunikaciji Komisije "*Promišljanje obrazovanja: ulaganje u vještine za poboljšanje socioekonomskih rezultata*" (Europska komisija 2012. f, Europska komisija 2012. d), jezične vještine opisane su kao "sve važnije za povećanje razine zapošljivosti i mobilnosti mladih"; nadalje, "niske jezične vještine glavna su prepreka slobodnom kretanju radnika. Poduzećima su potrebne i jezične vještine potrebne za poslovanje na globalnom tržištu. Takvi su argumenti utemeljeni na gospodarskim razlozima. O tome će se detaljnije raspravljati u sljedećem odjeljku.

Treći cilj MES-a odnosi se na upravljanje višejezičnom komunikacijom u institucijama EU-a. Vijeće poziva Komisiju da „posebnu pozornost posveti pružanju informacija na svim službenim jezicima i promicanju višejezičnosti na internetskim stranicama Komisije”. Ova preporuka odražava gore navedenu preporuku Europskog parlamenta (2008.) u kojoj Parlament naglašava "potrebu za priznavanjem jednakosti

4 Lisabonska agenda bila je plan koji je razvila Europska komisija kako bi EU postao „najkonkurentnije i najdinamičnije svjetsko gospodarstvo utemeljeno na znanju, sposobno za održiv gospodarski rast s boljim i više radnih mjesta te većom socijalnom kohezijom prije 2010.". Europa 2020. desetogodišnja je strategija za „pametnan, održiv i uključiv rast” s boljom koordinacijom nacionalnih i europskih politika.

između službenih jezika EU-a u svim aspektima javnih aktivnosti" i zaključke Vijeća iz 2008. (2008.a) u kojima je naglašeno da "treba očuvati jezičnu raznolikost Europe i u potpunosti poštovati jednakost među jezicima. Institucije EU-a trebale bi imati ključnu ulogu u ostvarivanju tih ciljeva." Naglasak u MES-u na vrijednosti pismenog i usmenog prevođenja te na važnost jezične industrije djelomično je povezan s potporom Vijeća višejezičnosti u institucijama EU-a. EU je zapravo najveći svjetski poslodavac prevoditelja i usmenih prevoditelja.

1.2 Definicija troškova, koristi i relevantnosti MET-a

Općenito, javna politika definirana je kao "serija namjerno koherentnih odluka ili aktivnosti koje donose ili provode različiti javni, a ponekad i privatni subjekti, čiji se resursi, institucijske veze i interesi razlikuju, s ciljem ciljanog rješavanja problema koji je politički definiran kao kolektivni po prirodi. Ta skupina odluka i aktivnosti dovodi do formaliziranih radnji koje su više ili manje restriktivne prirode, a koje često imaju za cilj promijeniti ponašanje društvenih skupina (pojedinaca) za koje se pretpostavlja da su u korijenu kolektivnog problema ili da su sposobne riješiti ga (ciljne skupine) u interesu društvene skupine koja trpi negativne učinke predmetnog problema (krajnji korisnici)" (Knoepfel et al. 2007:24).

Jezične politike mogu se okarakterizirati kao posebna vrsta javne politike kojom se u konačnici nastoji promijeniti jezično ponašanje određene ciljane populacije (vidi Grin 2003, Gazzola 2014 ima za raspravu). Konkretnije, jezična politika skup je mjera, koje općenito poduzimaju državna, regionalna i lokalna tijela, kako bi se izričito ili implicitno utjecalo na korpus, status i stjecanje jednog ili više jezika. Kao što je prikazano u prethodnom odjeljku, neke od mjera ili mjera predloženih u MES-u mogu se smatrati oblikom planiranja statusa i stjecanja. Na primjer, promicanjem cjeloživotnog učenja jezika nastoji se promijeniti ponašanje pojedinaca povećanjem njihovih jezičnih vještina.

Budući da su cjeloživotno učenje jezika i prevođenje implicitno predstavljene kao sredstvo za postizanje drugih općih socioekonomskih ciljeva EU-a, procjena koristi i nedostataka (ili „koristi“ i „troškova“) statusa tržišnog gospodarstva, kao i njegovih distributivnih učinaka, trebala bi se provesti u skladu s tim općim ciljevima. Prije rasprave o tome kako se mogu opisati koristi i nedostaci MET-a potrebno je podsjetiti na neke važne definicije.

Oblikovanje i provedba javnih politika često se predstavljaju kao ciklus (ili „ciklus politike“), čije se faze mogu sažeti kako slijedi⁵:

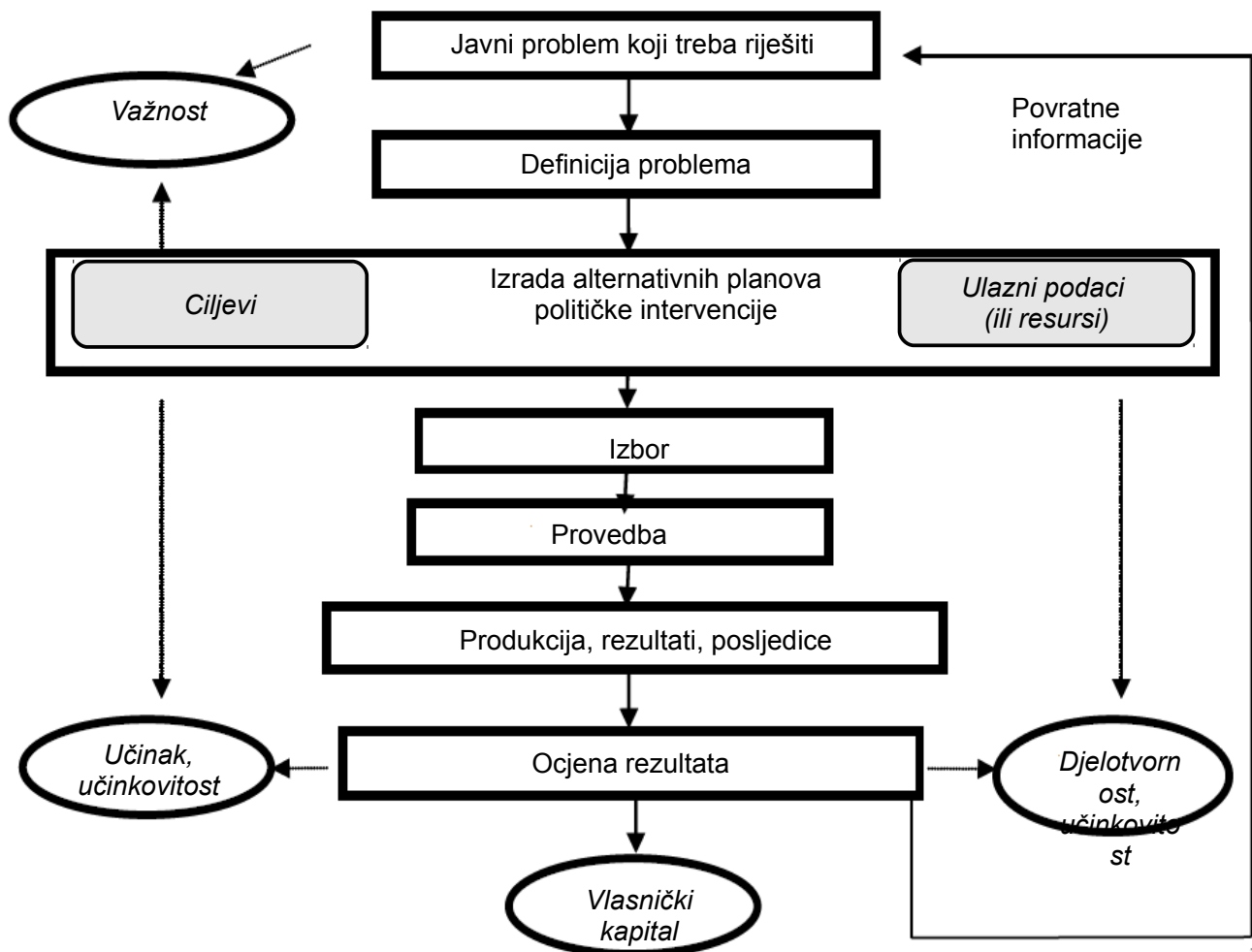
- a. pojava i percepcija javnog problema koji treba riješiti (npr. nedostatak odgovarajućih jezičnih vještina na tržištu rada, jezične prepreke koje ometaju mobilnost),
- b. razumijevanje i definiranje problema,
- c. oblikovanje i usporedba mogućih rješenja ili alternativnih akcijskih planova (npr. alternativni načini promicanja jezičnog osposobljavanja odraslih),
- D. izbor rješenja,
- e. provedba,
- F. Proizvodi i rezultati
- g. Ocjena rezultata

5 vidjeti Gazzola (2014.: 53 – 54, citirajući Knoepfel et al. 2007.) za raspravu.

h.(i) -(ponovno) pojavljivanje i percepcija problema.

Ocjena javne politike provodi se na temelju različitih kriterija. Najvažniji su kriteriji sljedeći: *relevantnost*, *djelotvornost*, *učinkovitost* (često se tumači kao isplativost u primijenjenom istraživanju) i *pravednost*. **Relevantnost** se odnosi na procjenu primjerenosti izričitih ciljeva politike u odnosu na probleme kojima bi se trebala baviti. Procjena **učinkovitosti** politike znači pojasniti u kojoj su mjeri ostvareni ciljevi. Procjena učinkovitosti zahtijeva detaljno preispitivanje ciljeva koje treba ostvariti, analizu uzroka i učinaka odnosa koji povezuju politiku i njezine konačne ciljeve te mjerenje ishoda politike (vidjeti u nastavku). Evaluacija **učinkovitosti** (= djelotvornosti u smislu isplativosti) različitih politika znači povezivanje mobiliziranih sredstava s postignutim rezultatima. U analizi politika procjena **jednakosti** uključuje utvrđivanje tko izgubi, tko pobjeđuje i (ako je moguće) koliko, te kako se troškovi alternativnih politika dijele između pojedinaca i skupina.

Stoga ne postoji poseban etički sadržaj u tehničkom konceptu „vlasničkog kapitala” u analizi politika (npr. Just, HUETH i Schmitz 2004) te se stoga može razmotriti pravednost jezičnih politika u smislu distributivnih učinaka alternativnih jezičnih politika na dotične dionike. Na slici 1. sažete su glavne faze ciklusa politike. Ovalni mjehurići predstavljaju kriterije ocjenjivanja.

Izvor: Gazzola (2014.a 53 – 54)

Ilustracija 1.: Evaluacijski kriteriji i ciklus politike

Ulazni podaci (ili resursi) politike definirani su kao svi financijski, ljudski, materijalni,

organizacijski i regulatorni resursi mobilizirani za provedbu intervencije. **Troškovi** se izračunavaju na temelju mobiliziranih sredstava. **Rezultati** politike izravni su učinci politike, tj. ono što se financira i postiže sredstvima dodijeljenima toj politici. Drugim riječima, svi su rezultati dobiveni u zamjenu za javne rashode (neki konkretni primjeri prikazani su sljedećim odjeljcima). Rezultati (ili **ostvarenjaili posljedice**) konačni su učinci politike u smislu varijabli na koje se želi utjecati (npr. promicanje zapošljivosti učenjem jezika). U analizi troškova i koristi, koristi (ili koristi) politike moraju se mjeriti u novčanom smislu. Međutim, utvrđivanje i izračun koristi jezičnih politika težak je zadatak zbog metodoloških i epistemoloških poteškoća zbog složene prirode jezika, što nije nimalo riješeno (za raspravu vidi Grin 2003). Treba napomenuti da prednosti jezičnih politika nisu ograničene samo **natržišnu** vrijednost jezika, već i na njihovu nedovoljnu **ili simboličnuvrijednost** (vidjeti za raspravu Grin i Vaillancourt 1997.). Jezične vještine stečene u strukovnom osposobljavanju mogu se, primjerice, upotrebljavati na radnom mjestu i donijeti gospodarske koristi pojedincima. Međutim, njima se može poboljšati i međukulturni dijalog među ljudima različitih nacionalnih sredina. U evaluaciji jezičnih politika **koristi ili koristi** definiraju se kao pozitivni učinci politike na aktere na koje se politika izravno odnosi. U nekim se slučajevima takve naknade mogu kvantificirati u novčanom smislu, kao što su povećane razlike u dohotku za dvojezične radnike koji su završili jezično osposobljavanje, dok se u drugim slučajevima moraju koristiti druge nemonetarne mjerne jedinice. Stoga su pri evaluaciji jezičnih politika potrebna pojednostavnjenja (npr. „broj nezaposlenih koji pronađu posao zbog jezičnih vještina stečenih tijekom strukovnog osposobljavanja” i „postotak građana EU-a koji razumiju službene jezike EU-a”). Neki će primjeri biti predstavljeni u sljedećim odjeljcima.

Međutim, standardni model ocjenjivanja prikazan na slici 1. primjenjuje se na MET samo u određenoj mjeri. SEM zapravo postavlja vrlo opće ciljeve u vrlo različitim područjima politika, kao što su tržište rada, socijalna uključenost i građanstvo. Kako bi se procijenile prednosti i nedostaci statusa tržišnoga gospodarstva u jedinstvenom žarišnom području, tvorcima politika trebali bi detaljnije odrediti ciljeve i pojasniti logički lanac koji povezuje uložena sredstva s očekivanim rezultatima. To bi, naravno, bilo previše specifično za rezoluciju (Komisije), ali ne i za zasebne provedbene planove. Osim toga, koristi bi trebalo definirati i utvrditi s pomoću skupa pokazatelja rezultata te bi, što je još važnije, trebalo pružiti odgovarajuće i pouzdane podatke. Prema našim saznanjima, te informacije nisu dostupne, a ono što je dostupno dovoljno je za samo nekoliko aspekata MET-a. Jedan od mogućih načina za prevladavanje tih prepreka jest sužavanje opsega analize i razlikovanje procjene relevantnosti općih ciljeva MET-a i procjene učinaka mjera koje je Komisija poduzela za provedbu MET-a.

Ovo je izvješće organizirano u dva dijela. Prvi dio sadržava ukupnu ocjenu relevantnosti MET-a. Ispitujemo odnos između ciljeva strategije i problema koje bi MES trebao riješiti. Takva se procjena provodi u svjetlu empirijskih i teorijskih rezultata akademske literature u jezičnoj ekonomiji. U ovom se izvješću iznose različiti rezultati istraživanja o prednostima i nedostacima višejezičnosti u gospodarstvu, društvu i institucijama EU-a. Ti rezultati pružaju općenitu, iako ograničenu sliku potreba jezične politike u trenutnom višejezičnom europskom okruženju. U tom kontekstu Sud procjenjuje relevantnost općih ciljeva i preporuka statusa tržišnoga gospodarstva, tj. procjenjuje predlaže li status tržišnoga natjecanja ciljeve i mjere relevantne za rješavanje nekih od najvažnijih jezičnih problema u trenutnom višejezičnom europskom okruženju. Ako neka politika nije relevantna, vjerojatno neće donijeti koristi društvu.

U drugom dijelu izvješća Sud se usredotočuje na mjere Komisije za provedbu statusa tržišnoga gospodarstva. Sud sažima dokaze dostupne za takve mjere i, gdje je to moguće, iznosi podatke o njihovim prednostima i nedostacima, koristeći se jednostavnim okvirom prikazanim naslici 1. U toj se raspravi naglašavaju ciljevi koji mogu zahtijevati dodatnu potporu te vrsta podataka i informacija potrebnih za poboljšanje praćenja provedbe statusa tržišnoga gospodarstva.

2 Višejezični europski kontekst

Ključni rezultati:

- Općenito, znanje stranih jezika donosi gospodarske koristi pojedincima u smislu pozitivnih razlika u prihodima. Vrlo dobre jezične vještine nagrađuju se mnogo više od ograničenog znanja jezika. Engleski ima neospornu gospodarsku vrijednost na europskom tržištu rada, ali nije jedina prednost u koju se ulaže; u nekim se kontekstima vještine na drugim jezicima mogu bolje nagrađivati. Time se naglašava važnost poučavanja više od jednog stranog jezika u obrazovnim sustavima europskih zemalja.
- Pozitivne stope društvene profitabilnosti u poučavanju stranih jezika pokazuju da je učenje jezika vrijedno ulaganje za društvo u cjelini.
- Iako je važnost stranih jezičnih vještina za zapošljivost istaknuta u različitim dokumentima EU-a, empirijski dokazi kojima se potkrepljuje ta tvrdnja i dalje su nedostadni. Međutim, poznavanje jezika zemlje domaćina pozitivno utječe na dohodak i zapošljivost migranata.
- Neke studije pokazuju da jezične vještine doprinose bruto domaćem proizvodu (BDP), ali nažalost nijedna od tih studija ne odnosi se na Europsku uniju.
- Zajednički službeni ili govorni jezik znatno povećava trgovinske tokove među zemljama.
- Jezična politika može utjecati na raspodjelu troškova europskih inovativnih poduzeća za zaštitu prava intelektualnog vlasništva putem patenata. To može izazvati zabrinutost u pogledu pravednosti u pogledu nacrtu europskog patenta s centraliziranim učinkom.
- Učenje jezika olakšava mobilnost. Govoreći jezik zemlje povećava vjerojatnost migracije u tu zemlju za oko pet puta.
- Formula „Majki jezik plus dva strana jezika” ili promicanje jedinstvenog jezika među državama članicama nisu dovoljni za promicanje i unutareuropske mobilnosti i integracije u društvo zemlje domaćina.
- Samo četvrtina europskih građana kaže da mogu govoriti najmanje dva strana jezika. Taj je postotak ostao gotovo nepromijenjen između 2001. i 2012. Velika većina Europljana ima osnovnu ili srednju razinu na stranim jezicima. Očekuje se da će se razina jezične sposobnosti poboljšati u bliskoj budućnosti, ali samo u određenoj mjeri.
- Samo 7 % građana EU-a izjavilo je da na vrlo dobroj razini govore engleski kao strani jezik. Srednje i osnovne razine su mnogo češće. Unatoč masovnim ulaganjima u učenje engleskog jezika u obrazovnom sustavu, dvojezičnost se ne očekuje u bliskoj budućnosti. Poznavanje engleskog jezika nije univerzalna „osnovna kompetencija” u Europi.
- Potrebne su daljnje mjere za ublažavanje napetosti između mobilnosti i uključenosti, tj. mogućnost učinkovitog učenja jezika prije odlaska u inozemstvo i/ili neposredno nakon dolaska u zemlju domaćina trebala bi postati jednostavnija i jeftinija.
- Kad bi institucije EU-a usvojile jednojezičnu politiku koja se temelji isključivo na engleskom ili trojezičnom režimu utemeljenom na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku, one bi iz komunikacije s EU-om isključile visok postotak građana EU-a. Postotak isključenih osoba bio bi vrlo visok u južnoj i istočnoj Europi.
- Višejezičnost je i dalje najučinkovitiji jezični režim među alternativama koje se obično proučavaju u literaturi.

- Gospodarski i socijalno ugrožene osobe imaju manju vjerojatnost da govore strane jezike te je stoga vjerojatnije da će na njih negativno utjecati ako se EU prestane služiti svojim materinskim jezikom ili jezikom osnovnog obrazovanja. Višejezičnost doprinosi socijalnoj koheziji.
- Ne postoji samo opće smanjenje broja jezika koje bi dovelo do isključenja. Čak i smanjenje postojećih područja uporabe službenog jezika imalo bi slične učinke.
- Stope jezične isključenosti povezane s jednojezičnom ili trojezičnom politikom povećat će se nakon Brexita. Time se naglašava važnost višejezičnog pristupa vanjskoj komunikaciji EU-a.

Tri opća cilja predstavljena u prethodnom odjeljku odnose se na tri međuovisna aspekta europskog višejezičnog okruženja, odnosno gospodarstvo, društvo i institucije EU-a. Cilj je ovog odjeljka, bez želje da bude iscrpan, predstaviti neke relevantne rezultate akademskih istraživanja u ekonomiji koja se bave tim temama. Ovo je polazište za odjeljak 4., u kojem se o mjerama EU-a za provedbu statusa tržišnoga gospodarstva raspravlja u kontekstu empirijskih dokaza prikazanih nastavku.

2.1 Višejezično gospodarstvo

Odnos između jezičnih i ekonomskih varijabli središte je rastućeg skupa akademskih publikacija o višejezičnosti (vidjeti Gazzola et al. 2016. za detaljnu bibliografiju, vidjeti i Grin 2003, i Zhang i Grenier 2013, za ankete). Neka od pitanja koja se rješavaju u ovom radu relevantna su za MET jer se često podsjećaju na gospodarske argumente kojima se podupire višejezičnost. Stoga je korisno spomenuti neke od najvažnijih rezultata u tom području.

2.1.1 Jezične vještine kao oblik ljudskog kapitala

Prva linija istraživanja usmjerena je na procjenu neto učinaka znanja drugog ili stranog jezika na dohodak pojedinaca i njihov profesionalni status. To znači procijeniti donosi li znanje jezika koji nije društveno-gospodarski dominantan u zemlji ili regiji (npr. španjolski u Francuskoj) gospodarsku korist za pojedince. Druga linija istraživanja usmjerena je na odnos između prihoda imigranata i njihovih jezičnih vještina na dominantnom lokalnom jeziku (npr. njemački za Turke u Njemačkoj). U ovom odjeljku iznosimo neke rezultate prve studijske skupine. U odjeljku 2.2. govori se o utjecaju jezičnih vještina na prihode migranata.

2.1.1.1 Razlike u prihodima

Jezične vještine mogu se smatrati oblikom ljudskog kapitala koji stvara gospodarske koristi za pojedince jer oni mogu utjecati na njihovu produktivnost i time povećati njihovu učinkovitost na radnom mjestu (npr. brža kupnja ili prodaja te uspostava novih mreža). Takve se naknade općenito procjenjuju izračunom razlike u neto dohotku pojedinaca koji poznaju dani jezik kao drugi ili strani jezik, a sve jes druge strane jednako (tj. održavanje konstantne svih ostalih relevantnih varijabli). Procjene razlika u prihodima općenito su rezultat ekonometrijske analize velikih skupova podataka. Time se omogućuje kontrola drugih relevantnih društveno-gospodarskih varijabli kao što su radno iskustvo, stupanj obrazovanja i bračni status ispitanika.

Malo se studija bavi razlikama u prihodima povezanim s poznavanjem stranih jezika u Europi. Glavni razlog za to je nedostatak odgovarajućih i pouzdanih podataka. U ovom odjeljku prikazani su određeni rezultati za različite europske zemlje (ne nužno u EU-u). U

tablici 1. prikazana je razlika u neto dohotku za višejezične osobe u tri različite jezične regije Švicarske. Rezultatu odvojeni jezikom i razinom jezične sposobnosti koju su prijavili ispitanici. U francuskom govornom dijelu zemlje, na primjer, čovjek s vrlo dobrim njemačkim vještinama u prosjeku zarađuje 23,2 % više od nekoga bez te vještine, a s druge strane sve je jednako. Razlike u prihodima povezane s osnovnim ili dobrim razinama vještina niže su.

Jezik	Jezična regija	Razina majstorstva		
		Osnovno	Dobro	Odlično
Njemački	Francuski jezik	10	12,4	23,2
	Srbija jezik (latinica)	N.S.	N.S.	27,6
Francuski	Njemački jezik	N.S.	15,1	15,5
	Srbija jezik (latinica)	N.S.	14,1	23,4
Engleski jezik	Francuski jezik	N.S.	N.S.	N.S.
	Njemački jezik	N.S.	19,4	25,1
	Srbija jezik (latinica)	7	N.S.	29,3
n.s = nije značajno			izvor: Smiješak (1999., poglavlje 8.)	

Tablica 1.: razlike u prihodima u Švicarskoj (muškarci). Postotak rezultata

Di Paolo i Tansel (2015.) pokazuju da na turskom tržištu rada znanje ruskog i engleskog jezika kao stranih jezika u prosjeku donosi pozitivne razlike u prihodima za pojedince (20 % odnosno 10,7 %). Ove razlike povećavaju se s razinom vještina. Znanje francuskog i njemačkog jezika također je pozitivno plaćeno, ali u manjoj mjeri (8,4 % odnosno 8,2 %). U Njemačkoj dobro poznavanje engleskog jezika dovodi do pozitivne razlike u prihodima od oko 12 % u kontekstu u kojem se takve vještine upotrebljavaju (Stöhr, 2015.); poznavanje drugih stranih jezika nagrađeno je u nekoliko specijaliziranih zanimanja. U skladu s Williamsovima procjenama, korištenje drugog jezika na radnom mjestu obilježeno je pozitivnom razlikom prihoda između 3 % i 5 % u različitim zapadnoeuropskim zemljama (Williams, 2001.). Engleski je najnagrađivaniji jezik u 14 zapadnoeuropskih zemalja koje je autor studirao, ali u nekim zemljama korištenje njemačkog, francuskog i talijanskog također je plaćeno. Ginsburg i Prieto (2011.) proučavaju učinke znanja stranih jezika (i njihovo korištenje na radnom mjestu) na dohodak pojedinaca u Austriji, Danskoj, Finskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Grčkoj, Italiji, Portugalu i Španjolskoj. Rezultati su prikazani u tablici 2. Razina kontrole nije specificirana. Rezultati pokazuju da su znanje engleskog jezika pozitivno nagrađeno na tržištu rada u svim ispitanim zemljama. U nekim zemljama znanje francuskog i njemačkog jezika također je pozitivno nagrađeno, a ponekad i više od znanja engleskog jezika.

Zemlja	Jezik		
	Engleski jezik	Francuski	Njemački
Austrija	11	N.S.	/
Danska	21	N.S.	—11
Finska	23	N.S.	N.S.
Francuska	29	/	46
Njemačka	26	N.S.	/
Grčka	15	24	N.S.
Italija	18	21	28
Portugal	31	34	N.S.
Španjolska	39	49	N.S.
n.s = nije značajno		izvor: Ginsburg i Prieto (2011:612)	

Tablica 2.: nagrade za jezične vještine u različitim europskim zemljama. Postotak rezultata

Studije navedene u ovom odjeljku razlikuju se u mnogim aspektima. Skupovi podataka razlikuju se po svojoj kvaliteti i razdoblju koje se preispituje. Autori su usvojili različite strategije procjene, a to može objasniti zašto se opseg dobivenih rezultata znatno razlikuje. Osim toga, u nekim člancima autor(i) proučavaju učinak znanja jezika na dohodak pojedinaca, dok je u drugim radovima varijabla proučavana upotreba jezika na djelu. Naposljetku, nije uvijek moguće proučiti utjecaj različitih razina jezične sposobnosti na dohodak. Unatoč tim nedostacima, **sve studije približavaju se istim zaključcima. Prvo, razlike u prihodima povezane s jezičnim vještinama nisu zanemarive.** To ukazuje na to da učenje stranih jezika može biti dobro ulaganje za pojedince. Drugo, **vrlo dobre jezične vještine nagrađuju se znatno više od ograničenih jezičnih vještina.** Taj rezultat ima očite posljedice za obrazovnu politiku. Kao treće, **engleski ima neospornu ekonomsku vrijednost na europskom tržištu rada, ali nije jedina jezična prednost u koju se ulaže;** u nekim se kontekstima vještine na drugim jezicima mogu bolje nagrađivati od engleskog. Time se naglašava važnost poučavanja više od jednog stranog jezika u obrazovnim sustavima europskih zemalja, u skladu s formulom LM+ 2.

Empirijska istraživanja obično se odnose samo na zapadnoeuropske zemlje i usredotočena su na široko rasprostranjene jezike jer je dostupno više podataka. Kao rezultat toga, autori izračunavaju procjene razlika u prihodima koje odgovaraju jezicima koje ljudi već poznaju (obično zato što su ih naučili u školi), ali **malo se zna o ekonomskoj vrijednosti jezika koji (još) malo govore.**

2.1.1.2 Socijalne stope povrata

Učenje jezika može biti vrijedno ulaganje ne samo za pojedince, već i za društvo u cjelini. Umjesto da tražimo razlike u prihodima za pojedince, sada proučavamo ukupnu razinu. Na temelju procjena individualnih razlika u prihodima moguće je izračunati društvenu stopu povrata nastave stranog jezika, tj. postotak povrata jednog eura uloženog u učenje jezika za društvo u cjelini. U tablici 3. prikazana je socijalna stopa povrata za poučavanje jezika u Švicarskoj, jednoj od rijetkih zemalja u kojima su dostupni podaci.

Jezik	jezična regija		
	Francuski jezik	Njemački jezik	Srbija jezik (latinica)
Njemački	6,5 %	n.d.	21,5 %
Francuski	n.d.	10 %	11,7 %
Engleski jezik	4,7 %	12,6 %	n.d.
n.a. = nije dostupno		izvor: Osmjeh (1999.: Poglavlje 9.)	

Tablica 3.: Socijalna stopa povrata na nastavu stranog jezika u Švicarskoj (muškarci)

Na primjer, povrat ulaganja jednog eura javnog novca u njemačko obrazovanje u talijanskom govornom dijelu Švicarske iznosi 21,5 %, što je prilično visok u usporedbi s prosječnim povratom na financijski kapital bez rizika i dugoročnim troškovima zaduživanja na tržištu. Nažalost, nemamo podatke o drugim europskim zemljama. Međutim, **takvi podaci upućuju na to da poučavanje jezika može biti vrijedno ulaganje za društvo, ne samo iz kulturnih razloga, već i iz gospodarskog stajališta.**

2.1.1.3 Zapošljivost

Iako je važnost stranih jezičnih vještina za zapošljivost istaknuta u različitim dokumentima EU-a i u statusu tržišnog natjecanja, još uvijek **nema dovoljno empirijskih dokaza koji potkrepljuju tu tvrdnju, osim preliminarnih dokaza** koje je dostavio Zajednički istraživački centar Komisije (vidjeti Araújo i dr., 2015.). Malo se članaka u akademskoj literaturi izričito bavi pitanjem utjecaja jezičnih vještina na zapošljavanje i općenito se tim doprinosima proučava odnos između vještina na lokalnom dominantnom jeziku i mogućnosti zapošljavanja za imigrante (za pregled vidjeti Gazzola et al. 2016.).

U prethodno navedenoj studiji koju su proveli Araújo et al. (2015.) autori su utvrdili pozitivan i statistički značajan utjecaj poznavanja engleskog jezika na zapošljivost u Njemačkoj, Grčkoj, Italiji, Latviji, Litvi, Luksemburgu, Nizozemskoj, Portugalu i Sloveniji. Učinak se mjeri vjerojatnošću da će biti zaposlen, a ne nezaposleni za osobu koja zna engleski za razliku od nekoga bez te vještine, sve ostale stvari jednake. U Cipru, Španjolskoj, Finskoj i Malti *znanje* engleskog jezika (tj. vrlo dobre jezične vještine) pozitivno utječe na zapošljivost. Poznavanje francuskog jezika pozitivno utječe na zapošljivost u Malti, Njemačkoj, Danskoj i ruskom u Bugarskoj, Latviji, Litvi i Poljskoj. Međutim, autori ne daju procjenu opsega tih učinaka. U nedavnoj studiji koju je provela Glavna uprava Europske komisije za zapošljavanje bolje su istaknute jezične vještine koje najviše traže na tržištu rada, s naglaskom na oglasima za slobodna radna mjesta na internetu (Beadle i dr., 2015.). Rezultati pokazuju da je za znatan postotak poslodavaca potrebna napredna razina znanja stranih jezika.

U Švicarskoj je manje vjerojatno da će biti otpušteni članovi višejezične radne snage, odnosno rezidenti francuskog govornog područja koji poznaju njemački ili engleski jezik, te govornici njemačkog govornog područja koji poznaju francuski ili engleski jezik. U prosjeku, kada se cijena radne snage poveća za 5 % (tj. radna snaga postaje skuplja), zaposlena jednojezična radna snaga smanjuje se za 8,7 %, dok se višejezična radna snaga smanjuje za samo 3,7 % (Grin i dr., 2009.).

2.1.2 Doprinos jezika BDP-u i trgovini

Mali broj članaka odnosi se na doprinos jezika ukupnoj dodanoj vrijednosti koju proizvodi gospodarstvo, tj. bruto domaćem proizvodu (BDP). **Poznavanje jezika može doprinijeti stvaranju dodane vrijednosti jer može učiniti procese nabave, proizvodnje i prodaje**

učinkovitijima. U Švicarskoj vještine stranog ili drugog jezika (ograničene na engleski, francuski i njemački) čine oko 10 % švicarskog BDP-a, pri čemu polovina tog postotka (Grin, Sfreddo i Vaillancourt 2010.) čini engleski jezik. Procjene za Quebec iznose oko 3 % pokrajinskog BDP-a.

Nažalost, podaci za države članice EU-a ne postoje. Neke su studije, međutim, provedene na regionalnoj razini. Na primjer, nedavno izvješće baskijske vlade u Španjolskoj pokazuje da se gospodarski učinak različitih aktivnosti povezanih s baskijskim jezikom može procijeniti na 4,2 % regionalnog BDP-a autonomne zajednice (Gobierno Vasco 2016.). Vidjeti i Bane Mullarkey Ltd. (2009.) za Galway Gaeltacht u Irskoj.

U studiji ELAN-a (CILT 2006) ispituje se učinak nedostatka znanja stranih jezika na izvoz europskih poduzeća, usredotočujući se na uzorak malih i srednjih poduzeća (MSP-ova). Slična studija provedena je za Kataloniju u Španjolskoj (Hagen 2010.). McCormick (2013.) tvrdi da postoji općenito pozitivna veza između BDP-a zemlje i prosječne razine znanja engleskog jezika u stanovništvu. Razina jezičnih vještina mjeri se indeksom engleskog znanja (EPI), pokazateljem koji je osmislila međunarodna obrazovna tvrtka Education First i popularizirala u medijima. Međutim, rezultati McCormicka temelje se na jednostavnoj statističkoj korelacijskoj analizi i ne pokazuju stvarne uzročne učinke između osobne zaštitne opreme i BDP-a. Osim toga, upotrijebljeni podaci mogu biti podložni pristranosti pri samoodabiru.

Posljedica zajedničkog jezika o trgovini proučavana je u raznim člancima (vidjeti, među ostalim, Méliitz 2008., FIDRMUC i FIDRMUC 2015., Egger i Toubal 2016., Egger i Lassman 2016.). **Na strukturu razmjena može utjecati jezik na tri različita načina.** Zemlje mogu dijeliti službeni jezik, a to općenito upućuje na postojanje geopolitičkih veza (npr. zajednička kolonijalna povijest). Oni mogu dijeliti materinski jezik, u smislu da ljudi koji žive u dvije različite zemlje govore istim jezikom kao i njihov materinski jezik. To se može smatrati pokazateljem kulturne pripadnosti. Konačno, zemlje mogu dijeliti zajednički govorni jezik, obično jezik koji se nauči kao strani jezik, što omogućuje komunikaciju među ljudima različitih materinskih jezika. Rezultati pokazuju da **u prosjeku zajednički jezik (službeni ili govorni jezik) povećava trgovinske tokove za 44 %** (Egger i Lassmann 2012.). Učinak zajedničkog govornog jezika jači je od učinka zajedničkog materinskog jezika, ali su oba znatno pozitivna (Egger and Lassman 2016). Fidrmuc i FIDRMUC (2015.) pokazuju da je opsežno znanje jezika u EU-u važna odrednica za vanjsku trgovinu, pri čemu osobito važnu ulogu ima engleski jezik.

2.1.3 Jezična politika i inovacije

Učinak jezika na industrijske inovacije i dalje je nedovoljno istražen. Industrijskim inovacijama želimo podrazumijevati tehnološke inovacije zaštićene pravima intelektualnog vlasništva kao što su patenti, žigovi i industrijski projekti. Iako se neke studije bave pitanjem povezanosti višejezičnosti i kreativnosti, a time ipitanjem inovativnosti kroz kreativnost (Marsh i Hill 2009.), **članci u kojima se raspravlja o odnosu između jezične raznolikosti i industrijskih inovacija usmjereni su na učinke jezičnih politika na inovacije (za razliku od samih jezika).**

Industrije koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva definirane su kao iznad prosjeka za prava intelektualnog vlasništva po zaposleniku (uključujući autorska prava). U EU-u industrije koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva čine 26 % zaposlenosti i 39 % BDP-a; samo patentne industrije čine 13,9 % BDP-a EU-a i 10,3 % ukupne zaposlenosti (EPO-OHIM 2013.). Europski patentni ured (EPO = EPO), sa sjedištem u Münchenu, Njemačka, regionalno je tijelo koje izdaje patente čija je uloga

tražiti i ispitivati europske patentne prijave u ime 38 država ugovornica Europske patentne konvencije (EPC). Službeni jezici EPU-a su engleski, francuski i njemački. EPU dodjeljuje europski patent, tj. snop nacionalnih patenata, koji potom moraju biti potvrđeni u državama koje odredi patentni subjekt. Postupci potvrđivanja uključuju plaćanje pristojbi za potvrđivanje i produljenje te, u nekim slučajevima, prijevod cijelog patenta (ili njegova dijela, obično zahtjeva) na jedan od službenih jezika dotične zemlje. Većina članaka koji se odnose na jezike i europski patentni sustav pruža procjenu takvih troškova prijevoda nakon dodjele bespovratnih sredstava i raspravlja o njihovu utjecaju na prijavu patenata i broju zemalja u kojima su europski patenti potvrđeni (vidjeti Van Pottelsberghe i Mejer 2010, Van Pottelsberghe i François 2009, Harhoff, Hoisl et al. 2009.). Rezultati pokazuju da **ćesmanjenje troškova prevođenja nakon izdavanja vjerojatno imati pozitivan učinak na broj registriranih zahtjeva**. Gazzola (2014.a, 2015.) ispituje razlike u troškovima prevođenja prije izdavanja za europske podnositelje zahtjeva koji podnose zahtjev za patent s EPU-om. Rezultati pokazuju da **su ukupni troškovi pristupa patentnim postupcima za europske podnositelje zahtjeva čiji prvi jezik nije engleski, francuski ili njemački najmanje 27 % viši od troškova koje snose podnositelji zahtjeva iz engleskog, francuskog ili njemačkog jezika**.

Europski nalog za zaštitu nije dio institucija ili tijela EU-a, a MET ne rješava pitanje prava intelektualnog vlasništva. Međutim, tehnološke inovacije na različite su načine povezane s jezičnom politikom EU-a. Predstavnici EU-a postigli su 2012. sporazum o stvaranju europskog jedinstvenog patenta ili „**europskog patenta s jedinstvenim učinkom**”. Jedinstveni patent je europski patent koji EPO priznaje na temelju pravila i postupaka CEB-a (Europske patentne konvencije), kojem se na zahtjev vlasnika patenta daje jedinstveni učinak na područjesudionika u jedinstvenom patentnom sustavu. EU trenutačno ratificira sporazum o osnivanju europskog suda za patente. Nadalje, još nije jasno kako će ishod referendumu održanog u Ujedinjenoj Kraljevini 23. lipnja 2016. o postupku ratifikacije imati. Dovoljno je reći da se u uredbama koje su trenutačno na snazi navodi da će jedinstveni patent biti priznat na jednom jeziku među engleskim, francuskim i njemačkim te da prijevod zahtjeva na druga dva jezika neće biti potreban (Vijeće Europske unije iz 2012.). Međutim, dodaje da nebitrebalododatno prevoditi patent⁶. **Jezični režim jedinstvenog patenta stoga će smanjiti troškove prevođenja nakon izdavanja, ali neće preokrenuti postojeće razlike među europskim podnositeljima zahtjeva u odnosu na troškove prevođenja koji postoje prije dodjele bespovratnih sredstava**. Naime, trošak prevođenja patentne prijave na jedan od radnih jezika EPU-a trebao bi se nadoknaditi samo unutar fiksne gornje granice i samo za određene kategorije podnositelja zahtjeva. Strojno prevođenje može pomoći u smanjenju troškova informacija o patentima, ali samo u određenoj mjeri. Učinak jedinstvenog patenta na inovacijske aktivnosti još se ne može procijeniti (za raspravu o očekivanim troškovima i koristima europskog patenta s jedinstvenim učinkom vidjeti Danguy i Van Pottelsberghe de la Potterie 2011). Međutim, treba napomenuti da **odluke u pogledu broja radnih jezika institucija, tijela ili agencija EU-a i povezanih prevoditeljskih aranžmana mogu utjecati na raspodjelu troškova europskih inovativnih poduzeća radi zaštite njihovih prava intelektualnog vlasništva. To može dovesti do problema s kapitalom**. To se ne smije zanemariti u

6 Tijekom prijelaznog razdoblja od 12 godina potpuni prijevod specifikacija patenata na engleski jezik ako je jezik postupka pred EPU-om francuski ili njemački ili na jedan od službenih jezika država članica koji je službeni jezik Unije, jezik postupka pred EPU-om je engleski. Italija i Španjolska odlučile su se povući iz jedinstvenog patenta jer su smatrale da su aranžmani prevođenja diskriminirajući. U rujnu 2015. Italija je konačno odlučila pokrenuti postupke za pridruživanje predloženom jedinstvenom patentu. Ta je odluka donesena nakon odluke Suda Europske unije kojom se odbijaju postupci Španjolske protiv uredbi o provedbi pojačane suradnje u području stvaranja jedinstvene patentne zaštite (presuda u predmetu C-146/13 Španjolska protiv Parlamenta i Vijeća i predmet C-147/13 Španjolska protiv Vijeća).

općoj jezičnoj politici EU-a.

2.2 Višejezično poduzeće

U točki 3. SEM-a Vijeće poziva države članice da ulažu u poučavanje stranog jezika radi promicanja mobilnosti radne snage na jedinstvenom tržištu. Postoje čvrsti gospodarski razlozi na kojima se temelji ova preporuka. Neoklasična gospodarska teorija upućuje na to da mobilnost čimbenika proizvodnje (rad i kapital) poboljšava gospodarsku učinkovitost. Iako mobilnost radne snage može smanjiti razlike u stopama nezaposlenosti među regijama, jednaka je marginalnoj produktivnosti rada, čime se poboljšava učinkovitost naknade. Međutim, **mobilnost radne snage u EU-u i dalje je ograničena pojava**. Prema službenim podacima "oko 2 % radno sposobnih građana u jednoj od 27 država članica EU-a trenutačno živi i radi u drugoj državi članici. Za usporedbu, udio državljanina trećih zemalja koji borave u EU-u gotovo je dvostruko veći" (Europska komisija 2007. 3). Noviji podaci ne pokazuju značajne promjene. Od ^{1. siječnja 2015. u jednoj od} država članica EU-a živjelo je 15,3 milijuna osoba s državljanstvom druge države članice EU-a (to je oko 3 % ukupnog stanovništva EU-a)⁷. Uz potrebu za učenjem novog jezika postoje različiti čimbenici koji obeshrabruju međunarodnu mobilnost. Među ostalim, moramo spomenuti osobne razloge kao što su strah od gubitka obiteljskih veza, administrativne i institucionalne prepreke kao što su razlike u poreznim sustavima i poteškoće u uzajamnom priznavanju stručnih kvalifikacija (vidi Vandenbrande 2006: 24 za pregled).

Promicanje učenja stranih jezika nije samo važno za olakšavanje mobilnosti; može pridonijeti i integraciji mobilnih osoba u društvo zemlje domaćina. Pružatelji osnovnih usluga (zdravstvo, škola, lokalna tijela i sudovi) „sve više moraju komunicirati s osobama koje govore druge jezike dok njihovo osoblje nije osposobljeno za rad na jezicima koji nisu materinski jezik i ne posjeduju međukulturne vještine” (Europska komisija 2008c:21). Jedan od izazova s kojima se danas suočavaju europske zemlje zapravo je poticanje mobilnosti ljudi (npr. radnika, studenata i istraživača) te istodobno davanje prostora jezičnim potrebama pridošlica kako bi se izbjegla isključenost i pojava odvojenih zajednica (Grin i dr., 2014.). **Stoga se postavlja pitanje može li formula LM+ 2 doprinijeti postizanju dvaju naizgled proturječnih društveno-gospodarskih ciljeva EU-a, odnosno promicanja mobilnosti unutar EU-a i olakšavanja uključenosti i socijalne kohezije. Pružanje detaljne rasprave o tom pitanju nadilazilo bi granice ovog dokumenta**⁸. Ipak, korisno je istaknuti neke središnje točke i predstaviti neke podatke.

2.2.1 Mobilnost, uključivanje i formula „Majski jezik + 2”

Empirijski dokazi podupiru tvrdnju da učenje jezika olakšava mobilnost. **Govoreći jezik zemlje povećava vjerojatnost migracije u tu zemlju gotovo pet puta** (Aparicio Fenoll i Kuehn 2016). Učenje jezika tijekom obveznog obrazovanja smanjuje troškove migracije za pojedince, posebno za mlade. Razvojem vještina na službenom jeziku zemlje domaćina olakšava se uključivanje pridošlica (vidjeti sljedeći odjeljak). Međutim, **ni formula LM+ 2 ni promicanje jezika jednog vozila trenutačno nisu dovoljni za postizanje tog cilja te nije vjerojatno da će biti dovoljni u doglednoj budućnosti**. Prvo, samo manjina Europljana govori strane jezike. Drugo, potrebno je dodatno poboljšati učinkovitost

7 Vidjeti http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics&oldid=292846

8 Studija različitih strategija za usklađivanje uključenosti i mobilnosti trenutačno je predmet projekta koji sufinancira EU „Mobilnost i uključenost u višejezičnu Europu” MIME (2014. – 2018.). Vidjeti www.mime-project.org

obrazovnih sustava u poučavanju stranih jezika. Kao treće, i što je još važnije, ni formula LM+ 2 ni promicanje jedinstvenog jezika sporazumijevanja nisu prikladni za rješavanje problema nepredvidljivosti mogućnosti kretanja pojedinaca. U ovom se odjeljku naizmjenice raspravlja o tim pitanjima.

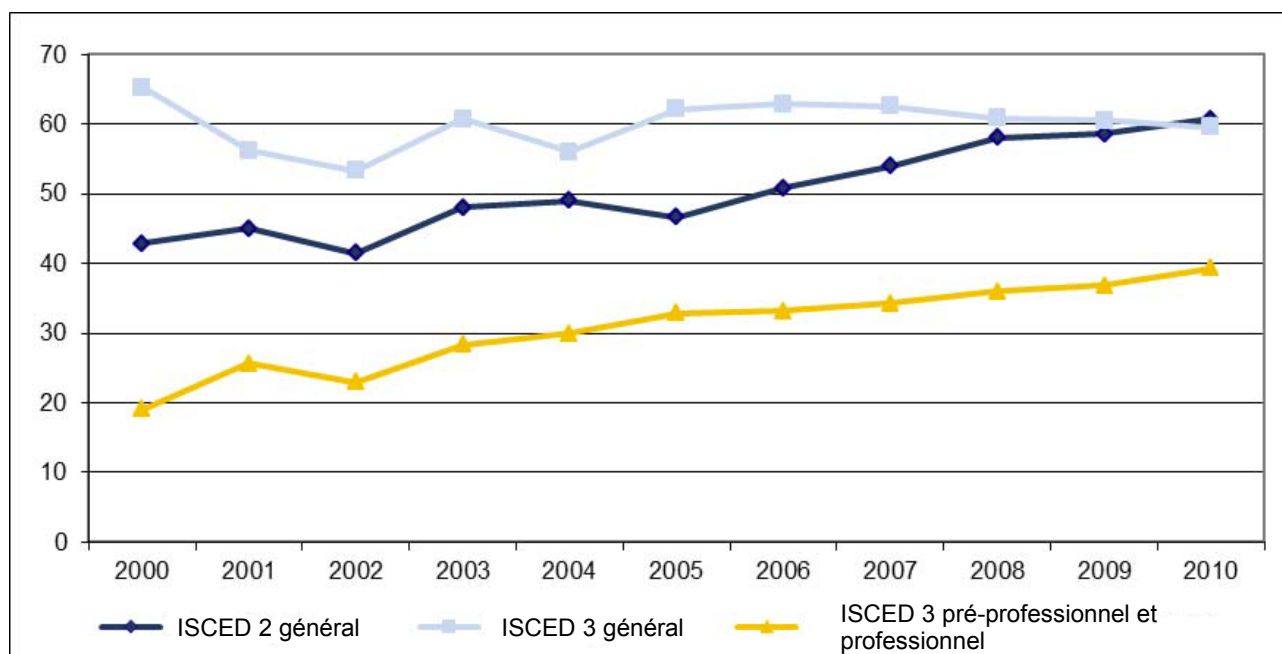
U tablici 4. prikazan je postotak građana EU-a u dobi od najmanje 15 godina koji tvrde da mogu voditi razgovor na najmanje dva jezika koji nisu materinji jezik. Podaci su objavljeni u 200. stavku 1., 2006. i 2012. u različitim valovima istraživanja Eurobarometra. Zbog višestrukih proširenja broj država članica promijenio se. Kako bi se omogućila međuvremenska usporedba, u tablici 4. prikazani su rezultati za 2006. i 2012. koji se odnose na Europsku uniju s 15 odnosno 25 rezultata.

Tablica 4. pokazuje da **jesamo četvrtina europskih građana izvijestila da je mogla govoriti s najmanje dva jezika, a taj je postotak ostao gotovo nepromijenjen između 2001. i 2012. To nije iznenađujuće** jer su obrazovnim reformama potrebni desetljeća kako bi se pokazao njihov učinak. Osim toga, podaci iz različitih valova istraživanja Eurobarometra samo su u određenoj mjeri usporedivi (vidjeti Ó Riagáin 2015.) i u procjenama moramo dopustiti određenu mogućnost pogreške.

EU	Val istraživanja Eurobarometra		
	2001	2006	2012
EU 15	26	26	25
EU-25	n.d.	28	26
EU-27	n.d.	n.d.	25
n.a. = nije dostupno		izvor: tablica koju je sastavio autor	

Tablica 4.: Europski građani koji se proglašavaju sposobnima za razgovor na najmanje dva jezika osim na materinskom jeziku. Postotak rezultata

Situacija će se poboljšati u budućnosti, ali se neće radikalno promijeniti. Podaci iz trećeg vala istraživanja Eurobarometra (Europska komisija 2012.a) pokazuju da je vjerojatnije da će mladi, posebno oni u dobi od 15 do 24 godine, imati znanje na dva strana jezika (37 %) nego na onima starijima od 55 (17 %). Postotak učenika koji uče najmanje dva strana jezika raste. Udio učenika na početku srednjoškolskog obrazovanja (ISCED razina 3) u EU-u koji uče najmanje dva strana jezika i dalje je relativno stalan, kako je prikazano naslici 2.

Ilustracija 2.: postotak učenika koji uče najmanje dva strana jezika u EU-u, 2000. – 2010. (izvor: Europska komisija, 2012c:39)

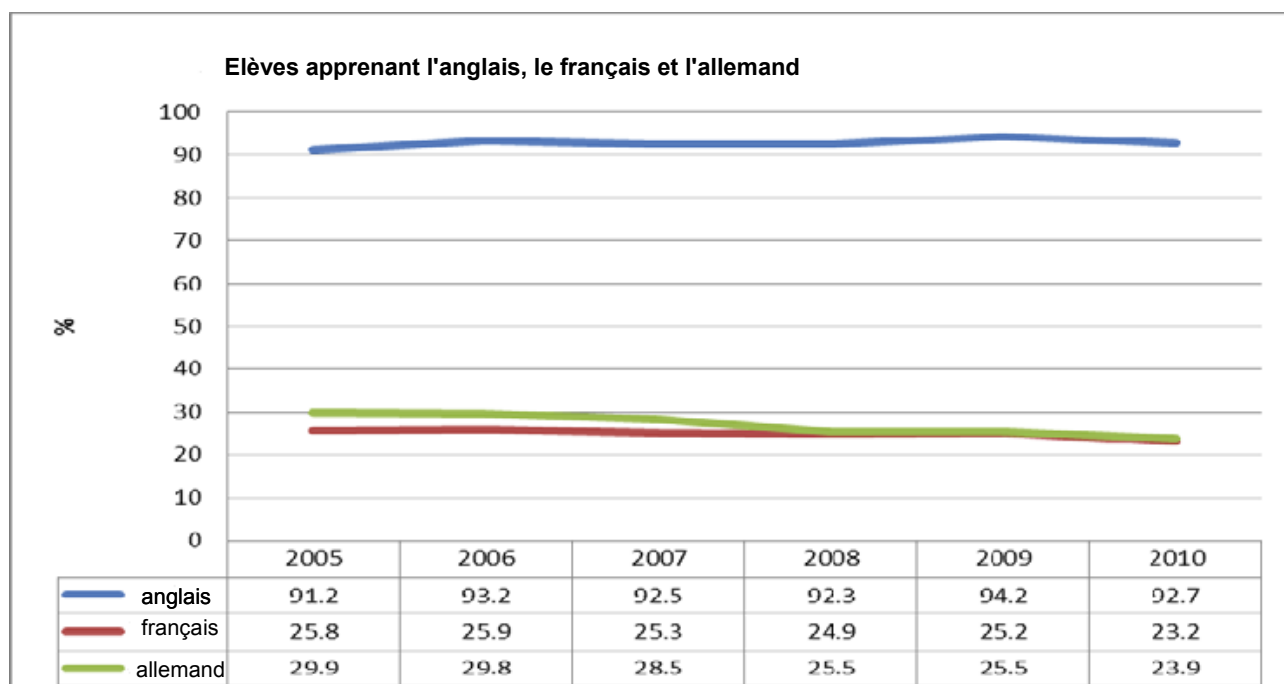
Nedavni podaci potvrđuju da je udio učenika koji u EU-28 uče dva ili više stranih jezika na općoj razini ISCED 3 ostao gotovo nepromijenjen između 2009. i 2014. (Eurostat 2016.). Podsjeća se da je ISCED = ISCED međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (vidjeti Prilog 6.1. i Prilog 6.2.).

Međutim, **učenje jezika u obveznom obrazovanju samo po sebi ne jamčida ih većina učenikadobro uči**. Dobro je poznato da jezične vještine nisu dihotomska varijabla (npr.: Znam/ne znam) nego složen kontinuum, i da je svaka vještina podložna zastarijevanju ako se ne koristi dovoljno. U nekim okolnostima osnovna razina znanja može biti dovoljna (tj.mogućnost naručivanja obroka u inozemstvu), ali u mnogim drugim kontekstima potrebne su dobre ili čak vrlo dobre razine jezičnih vještina (i nagrađene na tržištu rada, vidjeti prethodni odjeljak 2.1.1.). Podaci Eurobarometra iz 2012. pokazuju da se razina kontrole znatno razlikuje među građanima. **Velika većina ispitanika navodi da imaju osnovnu ili srednju razinu jezične sposobnosti**. Na primjer, od onih koji kažu da imaju barem malo engleskog jezika, samo 20 % smatra da je njihova razina „vrlo dobra”. **Ne očekuje se da će se razina jezične sposobnosti poboljšati u bliskoj budućnosti**. Rezultati prvog europskog istraživanja jezičnih kompetencija (Europska komisija 2012.b) pokazali su da je "rezultat učenja stranih jezika u Europi loš: samo četiri od deset studenata dosežu razinu „neovisnog korisnika” na prvom stranom jeziku, što odgovara sposobnosti jednostavnog razgovora. Četvrtina je dosegla tu razinu na drugom stranom jeziku. Previše učenika – 14 % za prvi jezik i 20 % za drugi – ne doseže razinu "osnovnog korisnika", što znači da ne mogu koristiti vrlo jednostavan jezik, čak ni uz pomoć" (Europska komisija 2012. d:1). Zaključno, empirijski dokazi pokazuju da **formula LM+ 2 još uvijek nije stvarnost za većinu Europljana**. Iako je u posljednja dva desetljeća postignut znatan i ohrabrujući napredak u obrazovnim sustavima, **još uvijek ima mnogo prostora za napredak**.

Međutim, čak i ako je većina Europljana (ili barem mlađa generacija) mogla tečno govoriti najmanje dva strana jezika, **LM+ 2 vjerojatno nije najbolja jezična politika za**

promicanje mobilnosti i uključivanja u isto vrijeme, osim ako nisu popraćene drugim mjerama jezične politike. Jezgra problema je kako slijedi: Nitko ne može predvidjeti koje će jezične vještine biti potrebne u njihovom budućem životu, a ne postoji jamstvo da su strani jezici koje učenici poučavaju tijekom obveznog obrazovanja upravo ono što će im trebati kada odluče preseliti se u inozemstvo u odrasloj dobi. Osim toga, ljudi se mogu nekoliko puta kretati u svojim životima tijekom različitih vremenskih intervala (npr. nekoliko mjeseci ili godina) i u različitim zemljama. Opseg jezičnih vještina potrebnih za pojedinca stoga nije unaprijed poznat.

Jedan od mogućih odgovora pojedinaca (ili obitelji studenata) za rješavanje tog problema jest ulaganje u učenje širokog govornog jezika koji se u različitim zemljama može koristiti kao jezik sporazumijevanja. U Europi tu ulogu uglavnom, ali ne isključivo, igra engleski. Engleski je zapravo strani jezik koji najčešće govore europski građani. Međutim, podaci pokazuju da engleski još nije postigao status osnovne kompetencije u Europi. Prema podacima objavljenima 2012. u istraživanju Eurobarometra 38 % Europljana iz 27 država članica EU-a govori engleski kao strani jezik, a postignuta razina kompetencija obično je srednja ili niska. **Samo 7 % građana EU-a izjavilo je da na vrlo dobroj razini govore engleski kao strani jezik. Srednje i osnovne razine češće su (17 % odnosno 12 %).** Drugim riječima, postotak građana EU-a koji su izvorni govornici engleskog jezika ili koji ga tečno govore ne prelazi 21 % stanovništva. Postoje velike razlike među državama članicama EU-a u tom pogledu (vidjeti Dodatak 6.3.). Situacija će se promijeniti u budućnosti, ali samo u određenoj mjeri. Gotovo 80 % djece u osnovnoškolskom obrazovanju u EU-28 2014. učilo je engleski kao strani jezik (Eurostat 2016.). Na slici 3. prikazano je da više od 90 % učenika uči engleski jezik na ISCED/ISCED 3 višem sekundarnom obrazovanju.

Slika 3.: postotak učenika koji uče engleski, francuski i njemački jezik na ISCED/ISCED razini 3 (opće više srednjoškolsko obrazovanje = srednja škola), 2005. – 2010., izvor: Europska komisija (2012. c: 40)

Taj je postotak 2014. iznosio 94,1 % (Eurostat 2016.). Međutim, to ne znači da je većina studenata koji studiraju engleski jezik postala kompetentna. Rezultati prvog europskog istraživanja o jezičnim vještinama (Europska komisija 2012. b) pokazuju da samo 28 % studenata koji studiraju engleski jezik u posljednjoj godini nižeg srednjoškolskog obrazovanja (= koledž, ISCED/ISCED 2) ili u drugoj godini višeg srednjoškolskog obrazovanja (= srednja škola, ISCED/ISCED 3) dosežu razinu B2 Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike (CEFR). **Unatoč golemim ulaganjima u podučavanje engleskog jezika u obrazovnom sustavu, dvojezičnost se ne očekuje u bliskoj budućnosti.** Kao rezultat toga, **još uvijek ne postoji zajednički jezik koji se široko govori na dobroj razini ili koji doživljava velika većina europskih građana.**

Kao što je navedeno na početku ovog odjeljka, poznavanje službenog jezika zemlje povećava vjerojatnost migracije u tu zemlju. Stoga je vjerojatnije da će jezične politike usmjerene na promicanje engleskog jezika kao običnog jezika u Europi, u načelu, promicati mobilnost u zemljama engleskog govornog područja nego u druge Europljane. Posljedice te asimetrije na europsko tržište rada još nisu detaljno ispitane⁹.

Međutim, valja napomenuti da uključivanje ne bi nužno bilo lakše kad bi svi Europljani imali zajednički drugi jezik. Dobro je poznato da komunikacija ne obuhvaća samo prijenos informacija. Engleski jezik može biti koristan za pristup programima visokog obrazovanja u velikim gradovima poput Milana ili Berlina, a možda i za pronalaženje posla u bankama ili IT tvrtkama sa sjedištem u tim gradovima. No to vjerojatno nije dovoljno za potpunu integraciju u društva u kojima su talijanski i njemački i dalje dominantni lokalni jezici. Sve dok se jezične vještine u određenom trenutku mogu smatrati dijelom ljudskog kapitala, jezici se koriste u različitim posebnim situacijama, a u nekim su kontekstima neki jezici korisniji i/ili prikladniji od drugih. Čak i ako osoba izjavi da poznaje određeni strani jezik, to ne znači da često aktivno ili pasivno koristi taj jezik (ili je oduševljeno njime). Na primjer, ljudi koji žive u velikim gradovima na kontinentu mogu, u prosjeku, dobro vladati engleskim jezikom, ali nisu nužno spremni prebaciti se na engleski kad god je prisutan strani kolega ili prijatelj. Ovaj izbor ne treba tumačiti, barem a priori, kao šovinistički nacionalizam. Davanje prednosti interakciji na dominantnom lokalnom jeziku može biti posljedica legitimnih razloga kao što su potreba za osjećajem „kod kuće” ili želja da se izbjegne ili smanji jezična nesigurnost. Mobilnost podrazumijeva da interakcija sa strancima na radnom mjestu i u privatnom životu postaje sve češća. Time se, pak, povećava broj i učestalost situacija u kojima bi upotreba jezika vozila bila potrebna. Ali ljudi nisu nužno spremni prihvatiti tu promjenu. Jedan od mogućih negativnih učinaka (ili „troškova” u vrlo općenitom smislu) može biti pojava „usporednih društava” u kojima lokalno stanovništvo i stranci (ili stranci) žive u odvojenim zajednicama i mrežama. U nekim slučajevima, osobito u visokom obrazovanju, to se već događa¹⁰.

Stoga ni LM+ 2 ni samo engleski ne mogu biti način rješavanja napetosti između mobilnosti i uključenosti. Oni, naravno, mogu biti dio rješenja, no potrebno je provesti druge oblike jezične politike. Na primjer, **učenje jezika „na zahtjev” trebalo bi postati lakše i, prije svega, jeftinije.** Učenjem jezika „na zahtjev” podrazumijevamo mogućnost stvarnog učenja jezika prije odlaska u inozemstvo i/ili neposredno nakon dolaska u zemlju domaćina. Koristan primjer pruža internetska jezična potpora (OLS) koju je Europska komisija uspostavila za studente u okviru programa Erasmus¹¹. **Jedan od izazova za EU**

⁹ Za opću raspravu o ovoj temi na globalnoj razini vidjeti Van Parijs (2000.).

¹⁰ Na primjer, vidimo pojavumrežainterakcije između nacionalnih i međunarodnih studenata koji studiraju na engleskom jeziku izvan Ujedinjene Kraljevine ili Irske (Priegnitz 2014.).

¹¹ Na primjer, kako bi se postigla razina znanja engleskog jezika jednaka razini B2 ZEROJ-a, prosječnom

u narednim godinama jest osmišljavanje jezičnih politika koje omogućuju, s jedne strane, iskorištavanje prednosti mobilnosti i, s druge strane, smanjenje negativnih učinaka mobilnosti na uključenost (Grin i dr., 2014.). Vratit ćemo se na tu točku u odjeljku 3. kako bismo pokazali kako Komisija rješava to pitanje.

2.2.2 Integracija migranata

Pitanje jezičnih vještina migranata postalo je pitanje o kojem se uvelike raspravljalo u Europi. Mnoge zemlje EU-a zahtijevaju od neeuropskih građana da steknu ili testiraju svoje jezične vještine na službenom jeziku zemlje domaćina kako bi dobili boravišnu dozvolu ili državljanstvo (vidjeti Pulinx, Van Avermaet i Extramiana 2014.). Poznavanje lokalnog jezika često se smatra uvjetom za socijalnu i gospodarsku integraciju. Empirijski dokazi govore u prilog tom stajalištu, iako mnogi ističu da je poznavanje jezika nužan (ali ne dovoljan) uvjet za integraciju. Općenito govoreći, poznavanje **jezika (ili jezika) zemlje domaćina pozitivno utječe na dohodak migranata od rada u rasponu od 5 % do 35 %** (vidjeti Adserà i Pytlíková, 2016.; vidjeti i Chiswick and Miller, 2014. za pregled), npr. 27 % u Španjolskoj (Budria i Swedberg 2012.), 7,3 % u Njemačkoj (Dustmann 1994.) i 21 % do 23 % u Ujedinjenoj Kraljevini (Dustmann i Fabbri 2003.). Poznavanje službenog jezika **pozitivno utječe na zapošljivost imigranata (vidi Aldashev et al. 2009 za Njemačku, Leslie i Lindley 2001 za Ujedinjenu Kraljevinu, i Rendon 2007 za Katalonije)**. U različitim zemljama EU-a postoji veća vjerojatnost da će migranti iz trećih zemalja koji prijavljuju dobre ili vrlo dobre vještine na službenom jeziku zemlje domaćina biti zaposleni od onih koji prijavljuju da ne poznaju lokalni jezik ili samo na odgovarajućoj razini (Gazzola 2016., dolazeći). Povezano pitanje odnosi se na učinke nedostatka jezičnih vještina na obrazovne rezultate djece migranata. **Studenti s imigrantskim podrijetlom postižu dosljedno lošije rezultate od nacionalnih studenata**. Nedovoljno poznavanje jezika nastave često se navodi kao jedan od razloga (iako ne nužno najvažniji) za taj rezultat (Europska komisija 2008.b). Pojava migracija posljednjih se godina povećala. Primjerice, 2009. godine 9,3 % petnaestogodišnjaka pripadalo je imigrantskim obiteljima u EU-u, a otprilike polovica studenata migrantskog podrijetla govori jezik koji se razlikuje od jezika poučavanja kod kuće (Europska komisija 2012.d 13).

2.3 Višejezične institucije

Treći je opći cilj definiran u MSES-u promicanje učinkovitog i uključivog načina upravljanja višejezičnom komunikacijom u nadnacionalnoj demokraciji. Institucijska jezična politika EU-a (ili „jezični režim”) temelji se na formalnoj jednakosti između 24 službena i radna jezika¹². Taj je izbor doveo do intenzivne rasprave o njegovim troškovima, prednostima i nedostacima. Jezični režim EU-a proučavaju različiti autori i akademici, a tu literaturu nije moguće predstaviti ovdje. Međutim, korisno je izvijestiti o nekim brojkama na temelju službenih podataka. Dostupnost podataka o europskim jezičnim vještinama u anketama Eurobarometra (2001., 2006. i 2012.) i u dva vala istraživanja AES-a o obrazovanju odraslih koje je objavio Eurostat 2011. i 2013. omogućila je istraživačima da objave

polazniku potrebno je oko 500 – 600 sati vođenog učenja od početne razine. To znači da se 20 sati tjedno posvećuje učenju jezika tijekom gotovo 30 tjedana (ili 7,5 mjeseci) (izvor <https://support.cambridgeenglish.org/hc/en-gb/articles/202838506-Guided-learning-hours>). Jasno je da postoji niz čimbenika koji mogu utjecati na vrijeme potrebno za postizanje određene razine jezičnih vještina (npr. dob, individualni talent, sklonost između ciljnog jezika i materinskog jezika učenika itd.). Međutim, ovaj jednostavan primjer pokazuje da bi podupiranje intenzivnog učenja jezika prije odlaska u inozemstvo (npr. tri mjeseca) i neposredno nakon preseljenja (npr. 4,5 mjeseci ili čak i manje ako život u inozemstvu ubrza proces učenja) moglo pozitivno utjecati na dugoročno uključivanje pridošlica.

12 Za opis jezičnog režima EU-a vidjeti, među ostalim, Phillipson (2003.), Ammon (2015:730 – 833), Hanf et al. (2010:81 – 162), Van des Jeught(2015)

različite empirijske članke o učinkovitosti jezičnog režima EU-a.

2.3.1 Učinkovitost i pravednost jezičnog režima EU-a

U literaturi se učinkovitost jezičnog režima EU-a, barem u pogledu njegove vanjske komunikacije, obično mjeri pokazateljem koji se naziva stopa jezične isključenosti (= jezični gubitak glasačkog prava propust = DR), pokazatelj koji su uveli Ginsburgh i Weber (2005.). Stopa isključenja definira se kao postotak građana ili rezidenata koji ne govore nijedan službeni jezik kao materinski jezik ili kao strani jezik. Taj postotak jednak je udjelu građana (ili rezidenata) koji ne mogu uključivati službene dokumente EU-a, npr. uredbe, sadržaj plenarnih sjednica Europskog parlamenta koji se prenosi putem interneta i internetske stranice institucija EU-a, osim ako pronađu druga rješenja kao što su plaćanje prevoditelja ili usmenog prevoditelja ili traženje pomoći od prijatelja ili rođaka. Što je niža stopa isključenja, to je veća učinkovitost jezičnog režima. Jasno je da je stopa isključenja približan pokazatelj mogućeg sudjelovanja građana u aktivnostima EU-a jer se temelji na pojednostavljenom prikazu jezika kao sredstva za prijenos informacija. Iako je opće poznato da vrijednost povezana s jezicima uvelike nadilazi njihovu puku komunikacijsku vrijednost, stopa isključenja ima neospornu prednost jer je mjerljiva i usporediva. To je empirijska osnova za javnu raspravu o jezičnom režimu EU-a.

Autori koriste različite vrste jezičnih stopa isključenja. Najjednostavnija definicija je postotak građana koji ne govore službeni jezik. Taj se pokazatelj naziva **apsolutna stopa isključenja iz pristojbe** (ADR = TAED) i pruža prvu približnu vrijednost postotka populacije koja je potencijalno isključena iz komunikacije s institucijama EU-a. Ponekad se apsolutna stopa isključenja definira kao postotak stanovništva koje ne govori niti jedan od službenih jezika ili govori samo jedan od njih na osnovnoj razini. Koristimo akronim ADR za upućivanje na tu alternativnu definiciju. Međutim, bilo bi rizično usporediti izvorne govornike jezika s osobama koje prijavljuju samo poštenu ili srednju razinu znanja jezika. Kao rezultat toga, akademici su razvili druge definicije stopa isključenja prava kojima se uzimaju u obzir razlike u jezičnoj sposobnosti. **RDR = relativna stopa oduzimanja glasačkog prava**, na primjer, definira se kao postotak građana koji nisu izvorni govornici barem jednog službenog jezika niti ga govore na odgovarajućoj razini¹³. Relativna stopa isključenja odražava ideju da razine znanja osnovnog ili srednjeg stranog jezika nisu dovoljne za sudjelovanje u aktivnostima EU-a bez prevelikog truda i izjednačavanje s izvornim govornicima.

Autori obično uspoređuju četiri alternativna jezična režima. Prvi je status quo (jednakost među službenim jezicima). Druga je mogućnost jezični režim koji uključuje samo šest najvećih službenih jezika u EU-u u pogledu izvornih govornika, tj. engleski, francuski, njemački, talijanski, poljski i španjolski. Treća je alternativa trojezični jezični režim koji se temelji na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku, dok je posljednja opcija samo politika engleskog jezika. Treba napomenuti da su u praksi ta četiri jezična režima već u uporabi. **Iako se službeni dokumenti moraju prevesti na sve službene jezike EU-a, mnogi pravno neobvezujući dokumenti** (npr. razne internetske stranice Komisije)

¹³ U anketi Eurobarometra od sudionika je zatraženo da procijene svoje kapacitete na jednostavnoj ljestvici na tri razine – vrlo dobre, dobre i osnovne - ali te razine nisu formalno definirane. Naprotiv, jezične vještine AES-a ocjenjuju sedeskriptorima, tj. prikladnim ("Mogu razumjeti i koristiti najčešće dnevne izraze s. Koristim jezik u odnosu na poznate stvari i situacije), dobro ("Ja mogu razumjeti osnove jasnog jezika i proizvesti jednostavne tekstove. Mogu opisati iskustva i događaje te prilično tečno komunicirati,") i kompetentno ("mogu razumjeti širok raspon zahtjevnih tekstova i fleksibilno koristiti jezik. Gotovo potpuno tečno govorim jezik).

dostupni susamo na ograničenom broju jezika. Primjerice, 14 od 33 glavne uprave Komisije objavilo je 2014. svoju internetsku stranicu samo na engleskom jeziku, osam glavnih uprava na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku, jednu glavnu upravu na 11 jezika i 10 glavnih uprava na 24 ili 23 službena jezika (Gazzola 2014 b: 249 – 250). U tablici 5. prikazane su procjenestopa jezičnih isključenja koje proizlaze iz upravo opisanih četiriju jezičnih režima. Brojke dolaze iz pet različitih studija. Ako je moguće, u tablici 5. prikazane su tri definicije stopa isključenja: ADR, ADR2 i RDR. Relativna stopa isključenja pruža najkonvencionalnije procjene jezične isključenosti jer pretpostavlja da stanovnici imaju veliku potrebu za poznavanjem jezika kako bi razumjeli dokumente EU-a i sudjelovali u poslovima EU-a bez previše poteškoća.

Studija	Jezični režim										
	Samo na engleskom jeziku			3 jezika			6 jezika			potpuna višejezičnost	
	ADR	ADR2	RDR	ADR	ADR2	RDR	ADR	ADR2	RDR	ADR	RDR
1. Ginsburg i Weber (2005.), EU-15	43	—	—	19	—	—	4				
2. Firdmuc, Ginsburg i Weber (2010.), EU27		62,6	—	—	37,8	—	—	16,4	—	—	—
3. Gazzola i Grin (2013.), EU-27	50	62	79	—	—	—	—	—	—	0	0
4. Gazzola (2014.), EU24	49	—	81	28	—	55	12	—	26	0	4
5. Gazzola (2016.), EU25	45	65	79	26	39	49	8	14	19	0	4
Neto rezultati. Ne postoji dvostruko računanje, tj. osoba koja zna engleski i francuski broji se samo jednom.											
Izvor: Gazzola (2016.)											

Tablica 5.: stopa jezičneisključenosti u EU-u. Postotak rezultata

Prva studija koju su proveli Ginsburg i Weber (2005.) koristi podatke Eurobarometra (2001.) i ocjenjuje ADR u EU-15. U ovoj studiji, jezični režim koji se temelji na šest jezika uključuje nizozemski umjesto poljski. Upotreba podataka iz drugog vala istraživanja Eurobarometra (2006.) o jezičnim vještinama građana EU-a u dobi od najmanje 15 godina, FIDRMUC-a, Ginsburgha i Webera (procjena ADR-a 2 za EU-27 iz 2010.). Gazzola i Grin (2013.) procjenjuju različite stopeisključenja za EU-27 na temelju podataka iz vala Eurobarometra iz 2012. Gazzola (2014.b) studira stope jezične isključenosti odraslih osoba s boravištem (uključujući osobe sa stalnim boravištem stranog podrijetla) u 24 države članice EU-a na temelju podataka iz prvog vala ESA-e/EAA-e (2011.). U AES-u/EAA-u odrasle osobe definirane su kao osobe u dobi od 25 do 64 godine. Zbog nedostatka podataka isključujemo Hrvatsku, Maltu, Luksemburg, Irsku i Nizozemsku. Naposljetku, Gazzola (2016.) procjenjuje stopeisključenja odraslih osoba s boravištem u 25 država članica EU-a (Hrvatska, Rumunjska i Nizozemska isključene su zbog nedostatka pouzdanih i odgovarajućih podataka) primjenom drugog vala ESA-e (2013.). Na primjer, rezultate studije 5 treba tumačiti na sljedeći način: 45 % osoba s boravištem u 25 ispitanih zemalja ne poznaje engleski jezik, 65 % ispitanika ne zna engleski ili ga govori samo na poštenoj razini; 79 % ispitanika ne govori engleski ili ga ne zna na poštenoj ili

srednjoj razini (ili obrnuto, samo 21 % ispitanika su izvorni govornici engleskog jezika ili se kvalificiraju kao strani jezik). Na primjer, ako su engleski, francuski i njemački jedini službeni jezici u EU-u, postotak rezidenata između 26 % i 49 % u 25 zemalja koje se proučavalo bilo bi jezično isključeno, ovisno o upotrijebljenom pokazatelju. Alternativno rješavanje sporova koje proizlazi iz potpuno višejezičnog režima bilo bi nula, dok bi RDR iznosio 4 %. Razlog tomu je prisutnost različitih manjina koje nemaju vrlo dobre jezične vještine na službenom jeziku zemlje u kojoj borave (npr. rusko govorna manjina u baltičkim zemljama ili arapsko govorna manjina u Francuskoj).

Iako se u pet studija upotrebljavaju različiti skupovi podataka i ispituju različite skupine zemalja, procjene su prilično slične, a rezultati se podudaraju s istim zaključcima. Jednojezična jezična politika utemeljena na sveengleskom ili trojezičnom jezičnom režimu koja bi obuhvaćala engleski, francuski i njemački isključila bi velik postotak građana EU-a iz komunikacije s EU-om. Upotrebom šest jezika smanjili bi se stope jezične isključenosti, ali samo u određenoj mjeri. **Višejezičnost je najučinkovitiji jezični režim među četirima ispitanim alternativama.**

Važno je napomenuti da su rezultati navedeni u tablici 5. prosječne vrijednosti za EU u cjelini ili za veliki podskup. **Postoje velike razlike među zemljama** s obzirom na stopuisključenja koja proizlazi iz jednojezičnog jezičnog režima ili jezične politike koja se temelji na tri ili šest jezika. Očito je da je stopa isključenja vrlo niska u zemljama koje dijele zajednički jezik s EU-om, dok je u drugim zemljama viša (a ponekad i mnogo viša) (vidjeti Prilog 6.4.).

Nadalje, istraživanja pokazuju da **su socijalno i ekonomski ugrožene osobe manje vjerojatno da govore strane jezike te je stoga vjerojatnije da će to negativno utjecati ako EU prestane upotrebljavati svoj materinski jezik ili prvi jezik obrazovanja** (Gazzola 2014b, 2016.). Na primjer, u 25 zemalja ispitanih u petom studiju navedenom u tablici 5. 17 % osoba koje su uspješno završile tercijarno obrazovanje nema znanje engleskog jezika, u usporedbi s 47 % osoba koje su završile samo srednjoškolsko obrazovanje. Oko 21 % ispitanika koji rade ne zna engleski, francuski ili njemački, kao strani ili materinski jezik, ali 41 % među nezaposlenim osobama. U Francuskoj oko tri četvrtine ljudi u prvih 10 % dohotka govori nešto engleski, dok samo trećina onih u nižim 10 % dohotka to čini. U Italiji, ljudi u gornjem dohotku decile su dvostruko vjerojatnije da govore engleski kao strani jezik od onih u nižim dohotkom decile.

Stoga binaglo smanjenje broja službenih jezika EU-a imalo dvije negativne posljedice. Prvo, to bi dovelo do znatnih nejednakosti između građana koji borave u zemlji čiji je materinski ili osnovni jezik obrazovanja službeni jezik EU-a i većine građana koji žive u zemljama koje nemaju službeni jezik zajednički s EU-om. Kao drugo, napuštanje višejezičnosti imalo bi regresivni učinak jer bi bilo posebno štetno za skupine u nepovoljnom položaju društvenihskupina, koje su najmanje obrazovane, one s nižim prihodima i nezaposlene. Treba naglasiti da ne samo opće smanjenje broja jezika dovodi do isključenja. **Čak i smanjenje broja područja uporabe službenih jezika imalo bi slične učinke.**

Iako nije moguće staviti novčanu vrijednost na prednosti koje proizlaze iz višejezičnog jezičnog režima, analizom stopa isključenja pojašnjavaju se koristi višejezičnosti u smislu

učinkovitosti komunikacije EU-a i njezinih distribucijskih posljedica. Treba podsjetiti da institucije EU-a troše oko 1,1 milijardu eura na jezične usluge. To čini manje od 1 % proračuna institucija EU-a i manje od 0,009 % europskog BDP-a (Gazzola i Grin 2013.).

2.3.2 Europskavišejezičnost nakon Brexita

Nakon referenduma održanog 23. lipnja 2016. Ujedinjena Kraljevina odlučila je napustiti Europsku uniju. Pregovori o formalizaciji povlačenja Ujedinjene Kraljevine iz EU-a mogli bi trajati i do dvije godine, a ne znamo kako će izgledati budućnost EU-a. Nadalje, nije moguće predvidjeti hoće li se Škotska, u kojoj je većina glasovala za ostanak u EU-u, odlučiti odvojiti od Ujedinjene Kraljevine. Stoga je svaki pokušaj opisivanja jezičnog režima EU-a nakon Brexita nužno hipotetski. Zbog nedostatka boljih podataka izračunavamo ADR i RDR isključivanjem Ujedinjene Kraljevine iz svih zemalja. Nakon izlaska iz Ujedinjene Kraljevine engleski će biti materinji jezik samo male manjine stanovništva novog EU-27 (uglavnom irski i britanski koji žive na kopnu). Kakav bi učinak ta promjena mogla imati na jezični režim Europske unije? Neki ljudi mogu biti u iskušenju da kažu da Brexit rješava pitanje pravednosti i učinkovitosti u komunikaciji EU-a. Engleski bi postao jedini službeni jezik Unije, čime bi se smanjili troškovi prevođenja i kako bi svi bili ravnopravni u komunikaciji između europskih institucija i građana. Međutim, podaci predstavljaju drugačiju sliku. **Brexit će vjerojatno povećati važnost višejezičnog jezičnog režima.** U tablici 6. prikazane su apsolutne i relativne stope isključenja povezane s jednojezičnim (sveengleskim) jezičnim režimom i trojezičnim jezičnim režimom (engleski, francuski i njemački) nakon Brexita. Upotrebljavamo dva različita skupa podataka, tj. val Eurobarometra iz 2012. i drugi val ankete o obrazovanju odraslih (2013.).

Rezultati se približavaju istom zaključku. Jezična politika „sve na engleskom” isključila bi više od 50 % stanovništva EU-a bez Ujedinjene Kraljevine i otežala komunikaciju za 90 % građana, posebno onih s niskom razinom obrazovanja i relativno niskim prihodima. Naime, samo 10 % stanovništva izjavilo je da govori engleski kao materinski ili vrlo dobro strani jezik. To znači da bi samo 10 % Europljana imalo pristup dokumentima EU-a bez previše napora. Korištenje tri jezika također bi uzrokovalo mnogo isključenja. Jedna trećina europskih građana bila bi potpuno isključena iz komunikacije s EU-om, a više od polovine imalo bi poteškoća u pristupu dokumentima EU-a.

Skup zemalja i podataka	Jezični režim			
	sve na engleskom jeziku		Engleski-francuski-njemački	
	ADR	RDR	ADR	RDR
EU-26° (Eurobarometar 2012.)	56	90	36	58
EU-24* (Istraživanje o obrazovanju odraslih iz 2013.)	51	90	30	56
° EU-26 = EU-28 minus UK i Hrvatska zbog nedostatka podataka. Europski građani u dobi od 15 godina i više, broj opažanja 26751				
* EU-24 = EU-28 minus UK, Hrvatska, Rumunjska i Nizozemska zbog nedostatka odgovarajućih podataka. Osobe s boravištem u EU-u u dobi od 25 do 65 godina, broj opažanja 166 311				
Izvor: tablica koju je sastavio autor				

Tablica 6.: stopa jezične isključenosti u EU-u nakon Brexita. Postotak rezultata.

Usporedite stope isključenja iz pristojbe u tablici 6. s onima prikazanim u tablici 5. **Nakon Brexita povećat će se stope jezične isključenosti povezane s jednojezičnom i/ili trojezičnom politikom.** Time se naglašava važnost višejezičnog pristupa vanjskoj komunikaciji EU-a.

3 Provedba statusa tržišnog natjecanja

Ključni rezultati:

- Nekoliko izvješća odnosi se na provedbu statusa tržišnog natjecanja na razini EU-a i na nacionalnoj razini, a dostupni podaci nisu dovoljni za sveobuhvatnu procjenu statusa tržišnoga gospodarstva.
- Prvo europsko istraživanje o jezičnim vještinama jedno je od najvažnijih postignuća MES-a.
- Programom za cjeloživotno učenje financirani su razni projekti za potporu učenju jezika, ali nedostatak jasnih pokazatelja ishoda ne omogućuje procjenu konačnih učinaka tih projekata u usporedbi s jezičnim vještinama sudionika.
- Internetska jezična potpora (OLS) koju Europska komisija pruža studentima programa Erasmus obećavajući je alat za potporu učenju jezika i samoocjenjivanju jezičnih vještina.
- Europski socijalni fond upotrebljava se za jezičnu izobrazbu usmjerenu na poboljšanje zapošljivosti i integracije imigranata, ali nedostaje nam podataka o iznosu sredstava uloženi u tu svrhu i o postignutim socioekonomskim učincima.
- Razne mjere koje je Komisija provela kao odgovor na preporuke o statusu tržišnog natjecanja uključivale su objavljivanje dokumenata, internetskih stranica i izvješća s ciljem podizanja svijesti o koristima jezične raznolikosti i učenja jezika u društvu i gospodarstvu.
- Većina mjera koje je Komisija poduzela u području pismenog i usmenog prevođenja usmjerena je i relevantna. „Sustav strojnog prevođenja za javne uprave = MT@ED” koji je razvila Europska komisija koristan je alat za korisnu prekograničnu komunikaciju među javnim institucijama.
- Poduzeto je nekoliko inicijativa za promicanje vanjske dimenzije višejezičnosti.

U ovom dijelu izvješća ukratko su prikazane mjere koje je Komisija poduzela za provedbu statusa tržišnoga gospodarstva. Prema našim saznanjima, *izvješće o provedbi Rezolucije Vijeća od 21. studenoga 2008. o europskoj strategiji višejezičnosti – ubuduće izvješće o provedbi* — (Europska komisija 2011.f), jedini je službeni dokument koji se posebno odnosi na provedbu statusa tržišnog natjecanja od strane Komisije. Na razini EU-a ne postoji dokument u kojem se sažimaju mjere koje su poduzele države članice (ako postoje). Drugi dokazi koji mogu biti relevantni za ocjenu MET-a dostavljeni su u dvama radnim dokumentima koje je Komisija objavila 2008. i 2011. (Europska komisija 2008.d, 2011. a). Naposljetku, treba spomenuti izvješće "*Višejezičnost: između ciljeva politike i provedbe*" injezinih priloga, koje je 2008. objavio Europski parlament (Cullen i dr., 2008.a, 2008.b). Ovo izvješće sadrži korisne informacije o provedbi *Akcijskog plana 2004. – 2006.* (Europska komisija 2003.). Međutim, njegova je važnost za ocjenu statusa tržišnoga gospodarstva ograničena.

U ovom se odjeljku sažimaju dostupni dokazi o provedbi MET-a na temelju *izvješća o provedbi*, ažuriraju njegovi rezultati dodatnim izvorima¹⁴i, ako je to moguće, pruža

14 Dodatne informacije o provedbi dostupne su unedavnoj studiji koju su proveli Saville i Gutierrez Eugenio (2016.). Međutim, ta je studija objavljena u isto vrijeme kada i naša studija. Stoga nije bilo moguće u potpunosti uzeti u obzir njegov sadržaj.

cjelovita ocjena inicijativa Komisije u svjetlu koncepata objašnjenih u odjeljku 1.2. i rezultata prikazanih u odjeljku 2. Inicijative su predstavljene u skladu s redoslijedom preporuka o statusu tržišnog natjecanja. Sažetak je naveden u tablici 7. na kraju ovog odjeljka.

3.1 Socijalna kohezija, međukulturni dijalog i europska integracija

Kad je riječ o prvom prioritetu statusa tržišnog gospodarstva (tj. „promicanju višejezičnosti s ciljem jačanja socijalne kohezije, međukulturnog dijaloga i europske integracije”), u izvješću o provedbi spominju se dvije vrste inicijativa. Prvi se sastoji od **raznih publikacija, uključujući internetske stranice¹⁵, priručnike i izvješća** o tim pitanjima. Neke od tih publikacija bave se jezičnim potrebama djece migranata i manjina. Komisija je 2009. objavila istraživanje Eurydice o integraciji djece imigranata u škole (Europska komisija 2009.). U ovom se izvješću iznose mjere koje su poduzele u cilju promicanja komunikacije s imigrantskim obiteljima i podučavanja djece imigranata o jezicima podrijetla. Tema je porasla posljednjih godina, što je dovelo do objave različitih izvješća (npr. ICF Consulting Services 2015).

Druga inicijativa pokrenuta je 2009., kada je Komisija uspostavila **platformu civilnog društva za promicanje višejezičnosti za međukulturni dijalog**. Platforma je 2011. izradila izvješće s različitim preporukama. Jedan od rezultata rada na platformi bio je Poliglotti4.eu projekt (2011. – 2013.). Na internetskim stranicama projekta prikupljaju se, među ostalim, informacije o glavnim čimbenicima motivacije i inhibicije višejezičnosti, različitim katalozima dobrih praksi u upravljanju višejezičnom komunikacijom, katalogu alata višejezičnosti i različitim primjerima dobre prakse za provedbu politike višejezičnosti od strane lokalnih i regionalnih vlasti. Posljednje izvješće ¹⁶o projektu Poliglotti4.eu objavljeno je 2012. Sadržava informacije o rezultatima i posljedicama projekta. Ishod tih mjera mjeri se u smislu informacija objavljenih na web-mjestu (npr. popis knjiga o višejezičnosti i neki primjeri dobre prakse), dok se posljedice procjenjuju u pogledu broja posjeta web-mjestu mjesečno. U lipnju 2012. platforma je službeno ponovno pokrenuta kako bi se dodatno promicala višejezičnost unutar EU-a, ali je krajem 2015. Europska komisija odlučila da neće predstaviti novi mandat.

Oba skupa mjera usmjerena su na podizanje svijesti o koristima učenja jezika i jezične raznolikosti općenito, ali **je teško procijeniti njihov konačni učinak na promicanje socijalne kohezije, međukulturnog dijaloga i europske integracije bez jasnih pokazatelja i podataka**. Inicijative Komisije u tom području relevantne su (vidjeti prethodni odjeljak 2.2.), no zbog nedostatka izričitih izvješća Komisije o evaluaciji ne možemo donijeti jasan zaključak.

3.2 Cjeloživotno učenje jezika

Drugi prioritet MES-a odnosi se na cjeloživotno učenje jezika. Treba podsjetiti da obrazovanje nije u nadležnosti EU-a i da je niz mjera u tom području ograničen na olakšavanje koordinacije između obrazovanja i pružanje izravne financijske potpore projektima povezanim s učenjem jezika.

Od 2008. u tom je području poduzet niz važnih mjera. Komisija je 2008. pokrenula plan za

15 Neka od tih objavljenih internetskih stranica više nisu na internetu.

16 vidjeti http://poliglotti4.eu/php/about/index.php?doc_id=73&lg=en

anketu kako bi se ispitala razina stručnosti studenata na različitim stranim jezicima. Prvo europsko istraživanje o jezičnim vještinama objavljeno je 2012. (Europska komisija 2012.b). Anketa je u nekoliko europskih zemalja ispitala razine osposobljenosti na različitim stranim jezicima (posebno engleskom, a ponekad i francuskom) na reprezentativnom uzorku od 53 000 učenika u posljednjoj godini nižeg srednjoškolskog obrazovanja (= srednja škola, ^{3. razred}) ili u drugoj godini višeg srednjoškolskog obrazovanja (= srednja škola, 1. razred). **Razvoj transeuropske ankete s pomoću standardiziranih kriterija za testiranje jezičnih vještina učenika važno je postignuće** jer pruža zajedničku osnovu za praćenje (ako postoji) napretka postignutog postizanjem ciljeva iz Barcelone (tj. LM + 2).

EU je financirao različite projekte koji se bave cjeloživotnim učenjem, uglavnom u okviru Programa za cjeloživotno učenje (LPP- 2007. – 2013.). Izvješće o provedbi sadržava određene brojeke o iznosu novca potrošenog na jezične aktivnosti. LPP ima proračun od gotovo 7 milijardi EUR te je njime financiran širok raspon razmjena, studijskih posjeta i mrežnih aktivnosti. Od 2007. do 2011., posljednje godine za koju su dostupni podaci u izvješću o provedbi, Komisija je potrošila oko 50 milijuna EUR godišnje na jezične aktivnosti. Pretpostavimo da se ukupni proračun LLP također raspodjeljuje tijekom sedam godina trajanja programa (to donosi 1 milijardu EUR godišnje). U skladu s tom pretpostavkom **oko 5 % proračuna za cjeloživotno učenje potrošeno je na jezične aktivnosti.** To odgovara doprinosu mjera jezične politike koje je provela Komisija (vidjeti sliku 1.), ali nema dovoljno preciznih podataka o rezultatima i posljedicama takvih mjera. Bez takvih podataka nemoguće je procijeniti stvarni učinak LPP-a.

U izvješću o provedbi navodi se da je od 2007. do 2010. iz ključne aktivnosti 2 „Jezici” odabrano ukupno 87 multilateralnih projekata, 17 mreža i osam popratnih mjera (ta je aktivnost financirana i iz programa cjeloživotnog učenja LLP-a). Ključna aktivnost 2 "priznala je važnost jezične raznolikosti i učenja jezika kako bi se europskim građanima osigurale bolje profesionalne i osobne prilike tijekom cijelog života. Cilj ove ključne aktivnosti bio je podići svijest o toj važnosti ne samo među studentima i obrazovnim osobljem, već i u širem društvu" (Saville i Gutierrez Eugenio 2016:22). Ukupan iznos dodijeljenog novca iznosio je 39 milijuna EUR (Europska komisija 2011.a). Od 2011. do 2013. Ključnom mjerom 2 financirano je 10 multilateralnih mreža, 8 popratnih mjera i 62 multilateralna projekta¹⁷.

Osim toga, dodatnih 35 milijuna EUR potrošeno je na decentralizirane mjere cjeloživotnog učenja povezane s jezicima. Takvim su mjerama upravljale nacionalne agencije za cjeloživotno učenje. Od 2007. do 2010. financirani su razni projekti u području jezika, uključujući centralizirane aktivnosti LLP-a, uključujući *Comenius*, *Grundtvig*, *Leonardo* i *Erasmus*. Financirana su ukupno 62 projekta, u ukupnom iznosu od gotovo 17 milijuna EUR. Raspon financiranih aktivnosti širok je. To uključuje multilateralne projekte kojima se promiče osjetljivost jezika i pristup resursima za učenje jezika, razvoj i širenje materijala za učenje i testiranje jezika, kao i jezične tečajeve i mjere mobilnosti. Međutim, u izvješću o provedbi nisu navedeni detaljni podaci o sredstvima uložena u posebne mjere za jezike koje financiraju *Comenius*, *Grundtvig*, *Leonardo* i *Erasmus*, uz iznimku 1,57 milijuna potrošenih u akademskoj godini 2008./2009. na intenzivne tečajeve jezika za studente programa Erasmus u 22 zemlje. Iz drugih izvora znamo da se programom *Erasmus*, koji je

¹⁷ Vidjeti <http://www.sepie.es/doc/comunicacion/publicaciones/Keyactivity2.pdf> citirano u (Saville i Gutierrez Eugenio 2016.: 22).

bio dio LLP-a od 2007. do 2013., podupiru razne jezične inicijative u visokom obrazovanju kao što su *Erasmus Intensive Language Courses* (EILC), tj. šest tjedana intenzivnog poučavanja službenog jezika zemlje domaćina (Europska komisija 2011.a). Više od 5000 studenti sudjelovali u EILC u 2009 – 2010. Međutim, nisu dostupni podaci o troškovima EILC-a, a posljedice te inicijative još nisu objavljene. **Nedostatak točnih podataka o rezultatima postignutima inicijativama kao što je EILC nedostatak je izvješću o provedbi.** U skladu sa službenim izvješćem Komisije "u posljednje tri godine *Programa za cjeloživotno učenje 2011. - 2013.* 27,8 milijuna EUR uloženo je u multilateralne projekte, mreže i popratne mjere za promicanje učenja jezika. Tijekom istog razdoblja otprilike 21000 studenata ili osoblja pohađalo je *intenzivne tečajeve jezika u okviru programa Erasmus*" (Europska komisija 2015.:4). U ovom slučaju, također, nemamo informacije o rezultatima ovih tečajeva u vezi s jezičnim vještinama koje su polaznici stekli na kraju programa.

Program *Le onardoda Vinci* bio je dio LLP-a od 2007. do 2013. godine. Program je podržao jezične prateće mjere za olakšavanje transeuropskih plasmana u poduzećima (Europska komisija 2011.a). Jezična priprema za vježbenike i naučnike pružena je putem strukovnog učenja jezika (VOLL), ali **nisu objavljeni podaci o troškovima i koristima VOLL-** a. Neke podatke dostavila je Europska komisija (2011.a), iako je od 2007. do 2010. programom Leonardo pružena potpora 71 inovativnom projektu za poticanje modernog učenja stranih jezika. U *izvješću o provedbi ne navode se podaci o rezultatima tih projekata o jezičnoj sposobnosti koje su izradili sudionici.* Proračun je iznosio više od 17,7 milijuna EUR. Treba napomenuti da bi se u okviru Programa cjeloživotnog učenja LLP-a mogao isplatiti paušalni iznos do 500 EUR po sudioniku za jezičnu, kulturnu i pedagošku pripremu za iskustva u inozemstvu (Europska komisija 2008.d).

Aktivnosti LLP-a nastavljaju se u okviru novog *programa Erasmus+ (za razdoblje 2014. – 2020.)*. Prema dostupnim službenim podacima u razdoblju od 2014. do 2016. financirano je 38 103 projekta u okviru *programa Erasmus +*. Dodijeljena bespovratna sredstva iznose od nekoliko tisuća do 3,7 milijuna eura¹⁸. Jednostavan pogled na naslove financiranih projekata otkriva da se mnogi od njih izravno odnose na učenje jezika, višejezičnost i poučavanje jezika. Međutim, nije moguće pružiti pouzdanu procjenu sredstava potrošenih na jezične aktivnosti u ovom informativnom dokumentu jer su financirane aktivnosti često samo jedan aspekt vrlo opsežnih projekata koji uključuju studente u visokom obrazovanju i mobilnost osoblja. Neke su brojke navedene u nedavnoj publikaciji Komisije: zahvaljujući programu Erasmus+ „gotovo 220 000 studenata ocijenilo je svoju jezičnu razinu i više od 65 000 pohađalo je jezične tečajeve na internetu kako bi se osiguralo da imaju većuvrijednost studija i stažiranja u inozemstvu” (Europska komisija 2015.:4). U 2016. 66 000 studenata strukovnog osposobljavanja i više od 7000 volontera Europske službe (Youth-EVS = Europska volonterska služba) imat će koristi od jezične procjene i internetske jezične potpore. Upotrebom terminologije iz odjeljka 1.2. broj sudionika jedan je od rezultata mjera jezične politike koje je Komisija poduzela radi provedbe statusa tržišnog natjecanja. Sada **nemadovoljno podataka o posljedicama politike, tj. o razini jezičnih vještina koje su u konačnici stekli učenici te o posljedicama koje iz toga proizlaze na uspjeh studija i stažiranja u inozemstvu.**

Jedna od najzanimljivijih posljedica **programa Erasmus+** bilo je stvaranje internetske platforme za jezičnu potporu (OLS) (<http://erasmusplusols.eu>). OLS "pruža sudionicima aktivnosti dugoročne mobilnosti *programa Erasmus+* (Ključna mjera 1) priliku da procijene svoje vještine na stranim jezicima koje će koristiti za studiranje, rad ili volontiranje u

¹⁸ Vidjeti sažetak projekata u okviru programa Erasmus+:

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplusprojects-compendium/>

inozemstvu. Osim toga, odabrani sudionici mogu pohađati internetski tečaj jezika kako bi poboljšali svoje kompetencije". OLS je bio vrlo popularan (vidi Saville i Gutierrez Eugenio 2016: 24 za opću prezentaciju) i može biti zanimljiv alat za jeftinije učenje jezika „na zahtjev” (vidjeti odjeljak 2.2.1.).

Naposljetku, u izvješću o provedbi spominje se objava priručnika o ranom učenju jezika (Europska komisija 2011.c) i neke zajedničke smjernice za vrednovanje jezičnih vještina stečenih u neformalnom i informalnom učenju¹⁹.

Ukratko, **SEM poziva Komisiju i njih da ojačaju cjeloživotno učenje jezika te predlaže ostvarivanje osam prioriteta. Neki od njih, kao što je gore prikazano, su u potpunosti ili djelomično realizirani.** Osmišljen je europski pokazatelj jezične kompetencije (točka 2.e SEM-a) i objavljeni su rezultati pet testova. To je važno postignuće jer se pokazateljem pružaju standardizirane informacije o učinkovitosti obrazovnih sustava. Osim toga, u okviru Programa cjeloživotnog učenja LLP financirale su se razne aktivnosti usmjerene na promicanje mogućnosti mobilnosti za studente i nastavnike (točka 2.h SEM-a). To im može pomoći da poboljšaju svoje jezične vještine. Međutim, **dostupni podaci uglavnom se odnose na uložena sredstva, a time i na mobilizirana sredstva, a ponekad i na rezultate politike, a time i na broj projekata kojima je dodijeljena potpora i broj sudionika** (vidjeti odjeljak 1.2. za definicije). **Međutim, nemamo nikakve podatke o posljedicama konkretnih mjera koje provodi Komisija ili druge organizacije koje se financiraju iz programa LLP**, a time ni njihov utjecaj na ciljnu populaciju jezične politike. U izvješću o provedbi, primjerice, ne objavljuje se dovoljno podataka kako bi se procijenilo jesu li učenici i nastavnici zapravo poboljšali svoje jezične vještine zbog sudjelovanja u projektima koji se financiraju iz LLP-a. Komisija bi trebala poboljšati broj i kvalitetu pokazatelja potrebnih za procjenu rezultata projekata koje financira EU u pogledu jezičnih vještina sudionika. Drugim riječima, potrebno je poboljšati informacijski sustav. To ne znači nužno prikupljanje podataka za svaki pojedinačni projekt, već bi barem neke projekte trebalo pomnije pratiti. Bez takvih podataka nije moguće procijeniti koristi od potpore EU-a za učenje jezika te učinkovitost i djelotvornost/učinkovitost usvojenih jezičnih politika.

Kad je riječ o napretku u ostvarivanju ciljeva Barcelona (tj. formule LM+ 2, vidjeti točku 2.a SEM-a), **svjedočanstva su mješovita.** Prosječan broj stranih jezika koji se podučavaju na nižoj sekundarnoj razini (ISCED/ISCED 2 = francuski fakultet) blago se povećao s 1,4 u 2004. na 1,5 u 2011. (ICF GHK 2014, Europska komisija 2012^e, Europska komisija 2012f), ali prosječan broj jezika koji se podučavaju na višoj srednjoj razini (= francuska srednja škola) ostao je stalan na 1,6. Postotak učenika koji uče najmanje dva strana jezika na općoj razini ISCED/ISCED 3 ostao je gotovo nepromijenjen (Eurostat 2016.). Financijska kriza i mjere štednje koje su uslijedile u nekoliko zemalja mogu pomoći u objašnjavanju tog trenda.

Potrebno je više informacija kako bi se ocijenile mjere koje su poduzele za osposobljavanje nastavnika jezika (točka 2. podtočka (f)) i promicala upotreba digitalne komunikacijske tehnologije i učenja na daljinu (točka 2. podtočka (d)). Bili bi potrebni precizniji podaci za praćenje raznolikosti jezika koji se podučavaju u Europi, uključujući priznate jezike koji se manje koriste (točka 2. točka (c)) te za procjenu napretka (ako postoje) u pristupima koji se temelje na međusobnom razumijevanju povezanih jezika

¹⁹ Revidirano izdanje europskih smjernica za validaciju neformalnog i neformalnog učenja objavljeno je krajem 2015. i dostupno je na <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-andresources/publications/4054>

(točka 2. podtočka (d)). Međutim, službeni podaci pokazuju da je 2014. 94 % učenika u višem srednjoškolskom obrazovanju (= francuska srednja škola) naučilo engleski jezik, ali samo 23 % francuski, 19 % njemački, 19 % španjolski, 3 % talijanski i 3 % ruski (Eurostat 2016.). Kako bi se doprinijelo postizanju rezultata statusa tržišnog natjecanja, posebno u pogledu politike LM+ 2, **EU bi mogao povećati financijsku potporu za poučavanje jezika koji nisu engleski**. Sve dok je obrazovanje u nadležnosti onih koji su u skladu s načelom supsidijarnosti, EU bi mogao koristiti financijsku potporu za promicanje razmjene jezika sa zemljama koje ne govore engleski za studente na 3. razini ISCED-a/ISCED-a.

3.3 Zapošljivost i konkurentnost

SEM poziva Komisiju i promiče višejezičnost kako bi se povećala konkurentnost poduzeća te mobilnost i zapošljivost građana. Kako je prikazano u odjeljku 2.1. ovog pozadinskog znanja, ti su ciljevi primjereni. Trenutačno se malo zna o učinku programa financiranih sredstvima EU-a u tom području. U skladu s izvješćem o provedbi "strukturni fondovi upotrebljavaju se za financiranje osposobljavanja stranih jezika, čiji je cilj, među ostalim, povećanje zapošljivosti, omogućavanje radnicima da razumiju sigurnosna pravila, razvoj turističkog sektora ili poboljšanje vještina državnih službenika. Osposobljavanje na jeziku zemlje domaćina također se financira kako bi se potaknula integracija imigranata i njihovih obitelji. To je u skladu s preporukama Vijeća (vidjeti točku 3.c MET-a). **Nažalost, u izvješću o provedbi ne spominju se precizni podaci o iznosima sredstava uloženi u tu svrhu niti se spominju postignuti učinci.**

Neki se podaci mogu pronaći u zasebnom dokumentu koji je 2011. objavila Komisija (Europska komisija 2011.a). U razdoblju od 2007. do 2013. iz Europskog socijalnog fonda (ESF = ESF) svima je dodijeljeno 11 milijardi EUR godišnje u cilju poboljšanja vještina i prilika za zapošljavanje. Učenje jezika jedno je od sredstava za postizanje tog cilja, **aline znamo točan iznos novca potrošenog na njega**. Od 2007. do 2011. učenje jezika promovano je u 244 prioriteta 48 operativnih programa od 21 (od ukupno 117 operativnih programa 27). Većina financiranih projekata bila je dio širih politika za poticanje učenja jezika, glavne usmjerenosti na etničke manjine, migrante, (dugotrajno) nezaposlene osobe, osobe koje napuštaju školovanje, predavače i edukatore. Neki primjeri za razdoblje 2000. – 2006. opisani su u izvješću koje je objavila Komisija (vidi Europska komisija iz 2008.d).

Vidljiv je rezultat inicijativa Komisije u području zapošljivosti i konkurentnosti promicanje određenih tematskih skupina o važnosti jezičnih vještina u gospodarstvu te objavljivanje različitih izvješća ili studija usmjerenih na podizanje svijesti o mogućem doprinosu jezika zapošljivosti i konkurentnosti poduzeća. U ovom odjeljku predstavljamo takve inicijative i, gdje je to moguće, raspravljamo o njihovim daljnjim mjerama.

- U izvješću *Jezici za radna mjesta = Jezici za radna mjesta* (Europska komisija 2011.d), koje je objavila stručna radna skupina, navode se različiti primjeri „dobre prakse” kako bi se jezične vještine osoba koje ulaze na tržište rada bolje uskladile s očekivanjima poslodavaca.
- Komisija je 2009. uspostavila *komercijalnu platformu za višejezičnost*. Platforma je, među ostalim, raspravljala o tome kako podići svijest o važnosti jezika u poslovanju te razviti usluge i alate koji će pomoći poduzećima i pojedincima da poboljšaju svoju profesionalnu uspješnost putem jezične politike. Izvješće je objavljeno 2011. godine²⁰. Platforma je također objavila brošuru „Jezici rade

20 Vidjeti http://ec.europa.eu/languages/library/documents/business_en.pdf

naše poslovanje". Jedan od rezultata platforme je CELAN mreža zapromicanje jezičnih strategija za konkurentnost i zapošljivost (2011 – 2013). Cilj CELAN-a je pružanje jezičnih usluga poslovnim dionicima, npr. istraživanje jezičnih potreba europskih poduzeća/MSP-ova u različitim sektorima te analiza usluga i alata povezanih s postojećim jezicima. Najvažniji rezultat CELAN mreže je razvoj online aplikacije pod nazivom „Aplikacija za analizu jezičnih potreba” = „Aplikacija analize potreba jezika”. Ova aplikacija pruža interaktivni sustav za tvrtke „definirati svoje jezične potrebe, usporediti ih s trenutnim praksama, te dobiti informacije i pristup različitim jezičnim resursima dostupnima u jezičnoj zajednici i tržištu ²¹”. Međutim, ne postoji ex post evaluacija mjera poduzetih na temelju preporuka Platforme. Brojke o stvarnoj uporabi aplikacije za analizu jezičnih potreba pridonijele bi procjeni njezina učinka.

- Komisija je 2011. objavila *izvješće o strategijama upravljanja jezikom i najboljim praksama u europskim MSP-ovima: projekt Pimlico* (Hagen 2011), gdje Pimlico znači „Promicanje, provedba, kartiranje jezičnih i međukulturnih komunikacijskih strategija u organizacijama i poduzećima”. Projektom Pimlico utvrđuju se i opisuju različiti modeli dobre prakse u 40 europskih MSP-ova koji su „odabrani zbog znatnog komercijalnog rasta oblikovanjem i uporabom strategija upravljanja jezikom”. Jedan od rezultata projekta je ispitivanje različitih organizacija i mreža za jezičnu potporu u EU-u koje djeluju na nadnacionalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Kako bi se procijenila učinkovitost/djelotvornost projekta, potrebno je prikupiti i objaviti brojke o stvarnoj uporabi tih informacija od strane poduzeća.
- Od 2009. do 2011. Programom za cjeloživotno učenje financirana je mreža LILAMA (u kojoj LILAMA znači *jezična politika za tržište rada*). Mreža je platforma za učenje za razmjenu i širenje smjernica, najboljih praksi i preporuka o politikama kojima se doprinosi osmišljavanju i provedbi jezičnih politika usmjerenih na tržište rada²².
- Komisija je 2011. objavila *studiju „Mapping Best Multilingual Business Practices in the EU”* (Europska komisija 2011.b) i *Jezični vodič za europsko poslovanje, učinkovito komuniciranje u okviru svojih međunarodnih razmjena* (Europska komisija 2011.b). Nedostaju podaci za procjenu stvarne uporabe ovog vodiča.

Iako se tim studijama i izvješćima mogla podići svijest o važnosti jezičnih vještina u gospodarstvu, nije lako procijeniti njihov stvarni učinak na uključene dionike.

3.4 Promicanje jezične raznolikosti prevođenjem

Četvrta točka MET-a odnosi se na prijevod. Vijeće poziva Komisiju da pruži informacije o nacionalnim i europskim planovima pomoći pri prevođenju kulturnih proizvoda kao što su knjige ili filmovi (posebno u obliku podnaslova). Također poziva Komisiju da ojača programe za osposobljavanje prevoditelja, podupre višejezične terminološke baze podataka i potiče razvoj jezičnih tehnologija. U ovom odjeljku vidimo i ažuriramo najvažnije inicijative u tom području. **Općenito, mjere provedene u tom području dobro su objašnjene u izvješću o provedbi. Većina njih usmjerena je i relevantna**, posebno za provedbu višejezične politike na razini institucija EU-a (vidjeti odjeljak 2.3.).

Komisija je uz pomoć LLP-a (Program cjeloživotnog učenja) pokrenula europski diplomski studij prevođenja (EMT = MET), projekt u partnerstvu između Europske komisije i visokih učilišta koji nude programe prevođenja na diplomskoj razini s ciljem poboljšanja kvalitete osposobljavanja prevoditelja i stjecanja visokokvalificiranih osoba za rad kao prevoditelji u EU-u. Sveučilišta uključena u MET čine mrežu pod nazivom EMT mreža (= mreža MET) koja je forum na kojem se sveučilišna članovi MET-a sastaju i razmjenjuju najbolje prakse u poučavanju prevođenja. Mreža ima 63 člana. Osim toga, Komisija organizira druge programe i aktivnosti usmjerene na promicanje prevođenja kao profesije, posebno program *pozvanih prevoditelja* i *posjeteprogramima Glavne uprave* zapismeno prevođenje. Prvi program omogućuje prevoditeljima Komisije da provedu nekoliko tjedana na

21 Vidjeti <http://www.celan-platform.eu/index.html>

22 Vidjeti <http://www.lilama.org/>

sveučilišnom nastavnom prevođenju i savjetuju lingviste o mogućnostima zapošljavanja u EU-u, dok se u drugom programu organiziraju posjeti Glavne uprave za pismeno prevođenje za studente i druge osobe s profesionalnim interesom za prevođenje. Osim toga, Komisija organizira natjecanje u prevođenju *Juvenes Translatores* kako bi se među učenicima srednjih škola podigla svijest o važnosti prevođenja²³. Komisija i Parlament bili su aktivni u stvaranju europskog diplomskog studija konferencijskog prevođenja (EMCI).

Komisija stavlja na raspolaganje razne **alate**, referentne materijale i baze podataka za prevoditelje i terminologe, npr. *interaktivnu terminologiju za Europu* (IATE = *Interaktivna terminologija za Europu* = TIAE). Podaci o učinkovitoj uporabi IATE-a od strane vanjskih korisnika pridonijeli bi procjeni učinka ove inicijative.

Komisija je pokrenula *internetsku platformu za jezičnu industriju* (LIND-Web), koja sadržava činjenice i brojke o jezičnoj industriji EU-a. Direktivom o informacijama javnog sektora (2003/98/EZ) uspostavlja se konkretan mehanizam za promicanje ponovne uporabe u državama članicama jezičnih resursa institucija i tijela EU-a, kao što su prijevodni arhivi i dokumenti prevedeni na različite jezike EU-a (Europska komisija 2011.a). Postoje uredi za prevođenje u 24 predstavništva Komisije koja djeluju kao sučelje s dionicima na nacionalnim jezicima. **Podaci o uslugama koje ti uredi trenutačno pružaju bili bi korisni za procjenu učinka statusa tržišnog natjecanja.**

Od 2007. do 2011. *program Kultura* pridonio je financiranju prijevoda 1548 knjiga, s ukupnim proračunom od 8,4 milijuna EUR (Europska komisija 2011.a). Studija o korištenju naslova za poticanje učenja stranih jezika i poboljšanje znanja stranih jezika objavljena je 2011. (Media Consulting Group 2011). Prema nedavnom izvješću, u 2015. Komisijin Okvirni program za potporu kulturnom i audiovizualnom sektoru *Kreativna Europa* financirao je prevođenje više od 500 knjiga (romana, vijesti, dramskih djela, poezije, stripova i fikcije za djecu) s 35 europskih jezika za proračun od gotovo 4 milijuna EUR (Europska komisija 2015.: 5).

Europska komisija od 2010. radi na novom sustavu strojnog prevođenja za javne uprave *pod nazivom MT@E C*. Taj sustav "omogućuje svim institucijama i agencijama EU-a (ne samo prevoditeljima, već i redovitim članovima osoblja) te nacionalnim javnim upravama u EU-u da dobiju prilično točne automatske prijevode na ukupno 552 jezična para, koji obuhvaćaju sve službene jezike EU-a. Taj novi sustav ključan je razvoj jer omogućuje višejezičnost u javnim službama" (Saville i Gutierrez Eugenio 2016:36).

Komisija je objavila razne **studije** o važnosti prevođenja u društvu i gospodarstvu. Među ostalim, moramo spomenuti studiju o prevoditeljskoj industriji (Rinsche i Portera-Zanotti 2009.), izvješće o prevoditeljskoj struci (Pym i dr., 2012.), studiju o ulozima u prevođenja u europskom društvu (Euréal 2010.) i studiju usmjerenu na utjecaj novih tehnologija i novih poslovnih modela u globalnoj prevoditeljskoj industriji (Tkitl i Debussche 2014.). Komisija je 2010. objavila studiju o utjecaju informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT = IKT) i novih medija na učenje jezika (Stevens 2010).

Komisija je podržala razne **znanstvene projekte** u području ljudske jezične tehnologije. Na primjer, jedan od ^{prioriteta} *Sedmog okvirnog programa za istraživanje i tehnološki razvoj* (2007. – 2013.) bio je „jezične tehnologije” kojim su obuhvaćene brojne istraživačke skupine i discipline, uključujući obradu prirodnog jezika, govornu tehnologiju, informacije o vađenju i strojno prevođenje. U razdoblju 2009. – 2010. pokrenuto je ukupno 25 projekata u području jezične tehnologije s ukupnim sredstvima EU-a u iznosu od 56 milijuna EUR (Europska komisija 2011.a). Portfelj jezične tehnologije uključuje projekte iz Programa za konkurentnost i inovacije (2007. – 2013.). Projekti u području jezičnih tehnologija, a

23 Vidjeti http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/index_en.htm

posebno strojno prevođenje, mogu se financirati i iz *programa Obzor 2020*. (2014. – 2020.), novog Okvirnog programa za istraživanje i inovacije.

Komisija je aktivna u **aktivnostima međunarodne suradnje** u području pismenog i usmenog prevođenja, primjerice na godišnjem sastanku o jezičnim aranžmanima, dokumentaciji i publikacijama (IAMLADP), forumu i mreži čelnika međunarodnih organizacija koje zapošljavaju pružatelje jezičnih konferencija i usluga. Osim toga, Europska komisija sklopila je međunarodne sporazume s različitim državnim agencijama koje se bave višejezičnim prevođenjem i terminologijom kao što su Ured za prevođenje, kanadske javne službe i vladine službe, karijski istraživački institut za pismeno i usmeno prevođenje (Europska komisija 2011.a), Državno obrazovno sveučilište Herzen u Sankt Peterburgu i Moskovsko jezično sveučilište sudjeluju u shemi gostujućih prevoditelja. U području usmenog prevođenja Komisija ima različite programe međunarodne suradnje s Kinom, Vijetnamom, Makaom i Rusijom.

3.5 Vanjska dimenzija višejezičnosti

Peta točka statusa tržišnog natjecanja odnosi se na „vanjsku dimenziju višejezičnosti”, što znači promicanje europskih jezika u inozemstvu i poboljšanje suradnje s nacionalnim i međunarodnim organizacijama aktivnima u području učenja jezika te jezične i kulturne raznolikosti. U *izvješću o provedbi* spominju se dvije inicijative.

Prvi se odnosi na **Indiju**. Komisija je 2008. organizirala konferenciju o višejezičnosti i međukulturnom dijalogu u New Delhiju. Godine 2009. potpisao je zajedničku deklaraciju o višejezičnosti s indijskom vladom. Sastanak visokih dužnosnika organiziran je 2011. u okviru političkog dijaloga između EU-a i Indije. Druga se inicijativa odnosi na **Kinu**. Kineska vlada i Komisija potpisale su 2009. zajedničku deklaraciju o višejezičnosti. Konferencija o višejezičnosti i učenju jezika organizirana je 2011.

Nema dostupnih informacija o daljnjim mjerama (ako postoje) na temelju tih izjava. To je pomalo razočaravajuće jer se EU često navodi kao primjer za proučavanje (a ponekad čak i kao model koji treba oponašati) u višejezičnim zemljama s nekoliko službenih jezika kao što su Indija ili Južna Afrika. S obzirom na to da je višejezičnost u svijetu norma, a ne iznimka, EU bi vjerojatno trebao tražiti modele koji bi mogli dati konkretna svjedočanstva o tome kako konkretno upravljati višejezičnošću i jezičnom raznolikošću. Kao što navodi Kraus, kada europski političari traže takve modele, "njihov interes često zauzme slučaj Sjedinjenih Američkih Država. [Međutim], ako želimo razviti dobar pristup za analizu stajališta EU-a kao raznolike političke zajednice, možda bismo se trebali usredotočiti na iskustvo demokratske federacije čiju politiku u biti karakterizira miješanje multikulturalizma i multinacionalnog čimbenika. Komparativni okvir za procjenu buduće europske politike tada bi se neznatno pomaknuo na sjever iz Sjedinjenih Američkih Država u Kanadu" (Kraus 2008.: 97: 97). Švicarska je još jedan zanimljiv slučaj (vidi Lacey 2013).

Naposljetku, EU bi trebao posvetiti više pozornosti razvoju suradnje s višejezičnim zemljama radi razmjene iskustava i praksi. Moglo bi se podržati komparativno istraživanje u području višejezičnosti i jezične politike. Osnivanje **europske predsjedateljice ili istraživačkog centra za višejezičnost i jezičnu politiku moglo bi doprinijeti promicanju istinske europske vizije višejezičnosti** u svijetu, a ne samo promicanju europskih jezika kao takvih. To bi bilo u skladu s potporom EU-a velikim istraživačkim projektima u području višejezičnosti i u Šestom i Sedmom okvirnom programu za

istraživanje²⁴ i tehnološki razvoj te s preporukama koje je Komisija iznijela 2005. u dokumentu „Nova okvirna strategija za višejezičnost”. U dokumentu se navodi da će „Komisija putem Programa za cjeloživotno učenje pružati potporu za studije o stanju višejezičnosti u visokom obrazovanju i stvaranju stolica u područjima studiranja povezanih s višejezičnošću i interkulturalizmom” (Europska komisija 2005:8).

U tablici 7. sažeti su glavni rezultati aktivnosti koje je Europska komisija provela u cilju provedbe MET-a te se u njoj iznosi opća napomena o njihovim rezultatima.

Područje	Glavni rezultati	Posljedice i napomene
Socijalna kohezija, međukulturni dijalog i europska integracija	1. Razne publikacije 2. Uspostava platforme civilnog društva za višejezičnost za međukulturni dijalog	(1 i 2) Možda pozitivan učinak na osjetljivost na prednosti učenja jezika i jezičnu raznolikost, ali nedostatak jasnih podataka i pokazatelja ne omogućuje donošenje konačnog zaključka.
Cjeloživotno učenje	1. Prikupljanje podataka (prvo europsko istraživanje o jezičnim vještinama) 2. Izravno financiranje različitih projekata koji se bave cjeloživotnim učenjem (5 % proračuna za cjeloživotno učenje upotrijebljeno u tu svrhu) 3. Znatno broj sudionika u tim projektima	(1) Važno postignuće. Dostupnost novih podataka za utvrđivanje referentnih vrijednosti učinkovitosti obrazovnih sustava (2. i 3.) Vjerojatno pozitivni učinci, ali potrebno je više podataka o rezultatima programa (npr. razina jezičnih vještina koje učenici mogu postići) kako bi se procijenila učinkovitost i koristi provedbe statusa tržišnog natjecanja.
Zapošljivost i konkurentnost	1. Razne publikacije 2. Izravno financiranje za potporu osposobljavanju stranih jezika	(1) Možda pozitivan učinak na osjetljivost na koristi stranih jezika za poduzeća. Za procjenu stvarnog učinka tih publikacija bilo bi potrebno više podataka i pokazatelja. (2) Vjerojatni pozitivni učinci, ali je dostupno malo podataka o konačnim rezultatima takvog izravnog financiranja. Većina tih inicijativa usmjerena je i

24 Vidjeti projekt LINEE (Jezici u mreži europske izvrsnosti = jezici u Europskoj mreži izvrsnosti), DYLAN (Jezična dinamika i upravljanje raznolikošću), Eldia (Europska jezična raznolikost za sve) i MIME (Mobilnost i uključenost u višejezičnu Europu = mobilnost i uključenost u višejezičnu Europu)

		relevantna.
Promicanje jezične raznolikosti prevođenjem	<ol style="list-style-type: none"> 1. Europski magisterij iz prevođenja 2. Novi alati i baze podataka za prevoditelje 3. Podrška za prevođenje knjiga 4. Razne studije 5. Nekoliko aktivnosti međunarodne suradnje 	(1 i 2) ograničeni učinak i bez daljnjih mjera.
Vanjska dimenzija višejezičnosti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zajednička izjava o višejezičnosti s Indijom 2. Zajednička izjava o višejezičnosti s Kinom 	
Izvor: tablica koju je sastavio autor		

Tablica 7.: Sažetak aktivnosti Europske komisije za provedbu statusa tržišnoga gospodarstva

4 Zaključci

Ključni rezultati:

- Opći ciljevi MET-a relevantni su jer su u skladu s problemima koje MET namjerava riješiti. Neke nove mjere mogu se osmisliti za ublažavanje napetosti između mobilnosti i uključenosti, npr. za jačanje učenja jezika na zahtjev i za pružanje višejezičnih javnih usluga, uključujući administrativne oblike. Jezična podrška na internetu (OLS) i strojno prevođenje za javne uprave (MT@EC) koje je razvila Europska komisija dobar su primjer.
- Ocjena te relevantnosti može se provesti na temelju ograničenih empirijskih dokaza. Nedostaju nam odgovarajući i pouzdani podaci za proučavanje učinaka jezičnih vještina na gospodarsku dobrobit pojedinaca i konkurentnost poduzeća. Bolji podaci o dohotku europskih rezidenata mogli bi se prikupiti u istraživanju o obrazovanju odraslih. Potrebni su veći kvantitativni podaci o uporabi jezika u gospodarskim aktivnostima europskih poduzeća (tj. u postupcima nabave, proizvodnje i prodaje).
- Kad je riječ o evaluaciji mjera i aktivnosti koje Komisija provodi u cilju provedbe statusa tržišnoga gospodarstva, Sud prima na znanje različita svjedočanstva. Informacije o troškovima i učinkovitosti programa i mjera EU-a poduzetih radi usklađivanja sa statusom tržišnog natjecanja nisu potpune. Potrebno je jasnije definirati pokazatelje koji će se upotrebljavati za procjenu rezultata jezične politike.
- Posebnu pozornost trebalo bi posvetiti konačnim učincima programa usmjerenih na poboljšanje jezičnih vještina učenika i odraslih. Metode evaluacije mogu se prilagoditi na temelju postojećih smjernica koje je Komisija već objavila.
- Poticaji također mogu biti učinkovit način promicanja višejezičnosti, posebno u visokom obrazovanju.
- Trebala bi postojati usklađenost između statusa tržišnog natjecanja i drugih politika EU-a koje neizravno utječu na jezičnu raznolikost i primjenu formule LM+ 2. Ponekad u određenim područjima politike prevladavaju jednojezičnost i/ili de facto trijezičnost.
- Vanjska komunikacija Europske komisije mogla bi biti višejezičnija, posebno za njezine internetske stranice.

Kao što je prikazano u odjeljku 1., jačanje učenja jezika i podupiranje prevoditeljskog sektora može se smatrati načinima za postizanje drugih socioekonomskih ciljeva, kao što su promicanje mobilnosti, olakšavanje uključivanja migranata i mobilnih građana EU-a, poboljšanje zapošljivosti i osiguravanje jednakosti između službenih jezika EU-a (točke 1. i 3. statusa tržišnog natjecanja i završne preporuke).

Empirijski dokazi prikazani u odjeljku 2. pokazuju da vještine stranih jezika mogu pozitivno utjecati na prihode pojedinaca i dobrobit društva te da je ulaganje u poučavanje više od jednog stranog jezika primjeren cilj. Takve se koristi mogu mjeriti. Osim toga, znanje stranih jezika može olakšati mobilnost i uključenost. Dokaz o utjecaju jezičnih vještina na zapošljivost tek treba dokazati, ali postoji pozitivan odnos između jezičnih vještina i profesionalnog statusa. Jezične vještine mogu doprinijeti gospodarskoj integraciji migranata povećanjem njihovih prihoda i radnih mjesta. Studija o stopama jezične isključenosti pokazuje da je potrebno jednako postupanje prema službenim jezicima EU-a kako bi se osigurala učinkovitost i pravednost u pristupu dokumentima koje

objavljuje EU.

Potpota učenju jezika radi promicanja mobilnosti unutar EU-a i promicanja uključenosti u zemlju domaćina jedan je od ciljeva MES-a, ali ni formula LM+ 2 ni promicanje jedinstvenog jezika sporazumijevanja nisu dovoljni za rješavanje napetosti između mobilnosti i uključenosti. Neke inovativne mjere mogle bi se razviti na nacionalnoj razini i razini EU-a. **Učenje službenog jezika zemlje domaćina prije odlaska u inozemstvo i/ili neposredno nakon dolaska u zemlju domaćina trebalo bi postati pristupačnije i jeftinije.** Jezična potpora na internetu koju Europska komisija pruža studentima programa Erasmus dobar je primjer i može se proširiti na druge ciljane populacije (vidjeti odjeljak 3.2.). Nadalje, kao što je predloženo u točki 3.c statusa tržišnog natjecanja, EU bi se mogao koristiti europskim strukturnim fondovima za pružanje posebnih jezičnih tečajeva u strukovnom obrazovanju i obrazovanju odraslih. To bi bilo u skladu s preporukama iz zaključaka Vijeća od 20. svibnja 2014. o višejezičnosti i razvoju jezičnih vještina. Vijeće ih u ovom dokumentu poziva da „koriste potencijal programa Erasmus+ i europskih strukturnih i investicijskih fondova” za postizanje tih ciljeva.

Bolje pružanje višejezičnih javnih usluga, barem u velikim gradovima, moglo bi biti korisno. Pružanje standardiziranih administrativnih obrazaca na nekoliko jezika može olakšati gospodarske aktivnosti i koordinaciju sustava socijalne sigurnosti. Postignut je određeni napredak, ali ima prostora za napredak²⁵. Strojno prevođenje za javne uprave (MT@EC) koje je razvila Europska komisija može biti vrlo korisno u tom području (vidjeti odjeljak 3.4.). Time se naglašava važnost pismenog i usmenog prevođenja u upravljanju višejezičnom komunikacijom u Europi. Zaključno, **opći ciljevi predstavljeni u MET-u relevantni su jer su u skladu s problemima koje MET namjerava riješiti. Jezične vještine donose više vrsta koristi (ili „koristi”) pojedincima, društvu i instituciji EU-a. Neke od tih koristi kvantificirane su (ili mogu biti) kvantificirane. Međutim, trebalo bi osmisliti neke inovativne mjere kako bi se dodatno ublažila napetost između mobilnosti i uključenosti.**

Treba napomenuti da je u ovoj studiji procjena relevantnosti MET-a provedena na temelju ograničenih empirijskih dokaza. Takvi dokazi odnose se samo na nekoliko europskih zemalja, uključujući zemlje koje nisu članice EU-a, kao što su Turska ili Švicarska. **Nedostaju nam odgovarajući i pouzdani podaci za proučavanje učinaka jezičnih vještina na gospodarsku dobrobit** pojedinaca, čime se uspoređuje važnost različitih jezika na tržištu rada i uzimaju u obzir regionalni učinci (primjerice, jezične vještine na talijanskom jeziku vjerojatno nisu jednako nagrađene u francuskim regijama Rhône-Alpes i Brittany). Prema našim saznanjima, anketa o obrazovanju odraslih koju je objavio Eurostat trenutačno je jedini skup podataka koji se može upotrijebiti za transeuropske analize odnosa između jezičnih vještina i zapošljivosti i/ili individualnog dohotka. Ipak, trebalo bi poboljšati kvalitetu prikupljenih podataka, posebno za varijable koje opisuju dohodak ispitanika. Jedno od mogućih rješenja jest objavljivanje nekih ad hoc

²⁵ Na primjer, standardima EU-a u području koordinacije sustava socijalne sigurnosti predviđa se da su korisnici obuhvaćeni zakonodavstvom jedne zemlje i da primaju bonuse u toj zemlji te da organizacije socijalne sigurnosti odlučuju o pravnoj nadležnosti na koju se korisnici odnose (to se naziva načelom „primjenjivog jedinstvenog prava”). npr. osoba koja ima sjedište i radi u Austriji s dodatnom gospodarskom djelatnošću u Slovačkoj trebala bi platiti svu svoju socijalnu sigurnost u Austriji. Međutim, svaka nacionalna organizacija koristi se različitim oblicima na različitim jezicima koje službenici koji rade u organizacijama u inozemstvu nužno ne razumiju. Zbog toga se europski građani koji rade u više država članica suočavaju s administrativnim preprekama koje povećavaju trošak mobilnosti.

anketa ili uključivanje, u redovitim intervalima, posebnih pitanja o jezičnim vještinama u opsežnim reprezentativnim longitudinalnim studijama, kao što je *studija njemačkog socioekonomskog panela (SOEP)*. Podaci nisu dostupni za ispitivanje doprinosa jezičnih vještina BDP-u EU-a. Kako bismo procijenili doprinos jezičnih vještina konkurentnosti i stvaranju dodane vrijednosti, potrebni su nam **kvantitativni** podaci o upotrebi jezika u postupcima nabave, proizvodnje i prodaje europskih poduzeća (vidjeti odjeljak 2.1.2. za primjer). Ova ideja nije posve nova. Radni dokument službi Komisije o *procjeni učinka: popratni dokument uz Komunikaciju o višejezičnosti: prednost za Europu i zajednička obveza* preporučuje prikupljanje podataka iz istraživanja o jezičnim strategijama koje su usvojili poduzeća, pružatelji usluga i lokalne vlasti te prikupljanje podataka o tome kako mediji uzimaju u obzir jezičnu i kulturnu raznolikost (Europska komisija 2008c:32). **Podaci prikupljeni u Švicarskoj pružaju primjer.**

Evaluacija mjera i aktivnosti koje je Komisija uspostavila za provedbu MET-a pokazala je da su, iako su mnoge aktivnosti relevantne (s obzirom na rezultate iz odjeljka 2.), **informacije o troškovima i učinkovitosti programa i mjera EU-a za postizanje ciljeva statusa tržišnoga gospodarstva često nepotpune. Potrebno je bolje definirati pokazatelje za procjenu rezultata jezične politike.** Objavljeni podaci odnose se na ulazne vrijednosti (uloženi EUR), a ponekad i na proizvode (npr. broj programa koji primaju potporu), no više pozornosti trebalo bi posvetiti evaluaciji konačnih rezultata (ili posljedica) takvih programa na ciljnu populaciju. Dobar model za procjenu učinkovitosti/djelotvornosti financiranja jezičnih politika EU-a za potporu manjinskim jezicima pruža se u izvješću koje su sastavili Grin i dr. (2003.). Metode evaluacije mogu se prilagoditi na temelju smjernica koje je Komisija već objavila (Europska komisija 1999., Europska komisija 2008.a). Pokazatelji uspješnosti trebali bi biti bolje osmišljeni (vidjeti odjeljak 1.2.).

Rezultati financijske potpore EU-a za učenje jezika u okviru programa Erasmus i međunarodnih studenata mogli bi se bolje pratiti. Treba napomenuti da je izravna financijska potpora samo jedna od poluga koje EU može upotrijebiti za postizanje ciljeva MET-a. **Poticaji također mogu biti učinkovit način promicanja višejezičnosti.** Na primjer, odabir jezika pojedinaca i ustanova visokog obrazovanja odgovara na poticaje uključene u sustave za procjenu kvalitete istraživačkih i nastavnih aktivnosti (npr. rangiranje sveučilišta). Povezivanje javnog financiranja sveučilišta ili potpore za mobilnost studenata s jednostavnim brojem međunarodnih studenata može pružiti poticaj za sveučilišne programe koji se provode samo na engleskom jeziku bez posvećivanja dovoljno pozornosti poučavanju studentima službenog jezika zemlje domaćina. Upotrebom pokazatelja kao što je „broj upisanih međunarodnih studenata koji na kraju studija dosegnu razinu C1 znanja lokalnog jezika” umjesto jednostavnog broja stranih studenata moglo bi se potaknuti visoka učilišta da učinkovitije promiču učenje jezika među međunarodnim studentima. Općenito, **posebnu** pozornost trebalo bi posvetiti usklađenosti između statusa tržišnoga natjecanja i drugih politika EU-a koje imaju neizravan utjecaj na jezičnu raznolikost i primjenu formule LM+ 2, kao što su „međunacionalizacija” politike visokog obrazovanja, patenta i inovacija te upotreba jezika na internetskim stranicama institucija EU-a. Ponekad u takvim područjima politike prevladava jednojezičnost ili *de factotrijezičnost*, što može utjecati na poticaje pojedinaca i obitelji na kojima se jezici uče i koriste. Kako je navedeno u prethodno navedenom dokumentu *službi Komisije: popratni dokument uz Komunikaciju o višejezičnosti: prednost za Europu i zajednička predanost*, „jezičnost je međusektorsko pitanje koje utječe na konkurentnost i europsko građanstvo te bi se trebalo integrirati u niz politika izvan obrazovanja” (Europska komisija 2008c:5).

Ovdje je zaključna primjedba o konačnom cilju MET-a. Vijeće poziva Komisiju da „donese mjere, u okviru novog sveobuhvatnog političkog okvira o višejezičnosti i u okviru svojih nadležnosti, kako bi se uzele u obzir jezične potrebe građana i institucija, pri čemu se posebna pozornost posvećuje i. odnosima između europskih institucija i javnosti i ii. odnosima između europskih institucija i nacionalnih institucija, s posebnim naglaskom na pružanju informacija na svim službenim jezicima i promicanju višejezičnosti na internetskim stranicama Komisije”. Komisija to nije uzela u obzir u izvješću o provedbi ili povezanim dokumentima. Međutim, svjedočanstva iz odjeljka 2.3. pokazuju da bi se višejezičnost mogla bolje promicati na internetskim stranicama Komisije. Osim što su repozitorij vijesti ili općih informacija, internetske stranice Komisije sadržavaju i materijale koji mogu biti od strateške važnosti za gospodarske subjekte kao što su mala i srednja poduzeća, udruge i nevladine organizacije koji odgovaraju na pozive na podnošenje ponuda, programe financiranja ili postupke javne nabave.

5 Upućivanja

- Aldashev, Alisher, Johannes Gernandt i Stephan L. Thomsen (2009.). „Jezična upotreba, sudjelovanje, zaposlenost i dohodak Dokazi za strance u Zapadnoj Njemačkoj s višestrukim izvorima selekcije“, *Labour Economics*, 16, pp. 330 – 341.
- Ammon, Ulrich (2015.). *Die Stellung der deutschen Sprache in der Welt* Berlin: Od Gruytera.
- Aparicio Fenoll, Ainhoa i Zoë Kuehn (2016.). „Potiče li znanje stranih jezika migraciju mladih pojedinaca unutar Europske unije?“, u Gazzoli, Michele i Bengt-Arne Wickström (ur.) *The Economics of Language Policy* (Ekonomija jezične politike), str. 331 – 356. Cambridge: MIT Press.
- Araújo, Luísa, Patrícia Dinis da Costa, Salvo Flisi i Elena Soto Calvo (2015.). *Jezik i zapošljivost*. Luksemburg: Europska komisija – Zajednički istraživački centar.
- Bane Mullarkey d.o.o. (2009.). *Gospodarske koristi povezane s irskim jezikom koje su se povećale na Galway City i Galway Gaeltacht*. Galway: Gaillimh Gaeilge.
- Beadle, Shane, Martin Humburg, Richard Smith i Patricia Vale (2015.). *Studija o poznavanju stranih jezika i zapošljivosti*. Bruxelles: Europska komisija.
- Budría, Santiago i Pablo Swedberg (2012.). *Utjecaj jezične sposobnosti na zaradu imigranata u Španjolskoj*, IZA Discussion Paper br. 6957. Što je to? Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit.
- CILT (2006.). *ELAN: Posljedice nedostatka znanja stranih jezika u poduzećima na europsko gospodarstvo*. London: CILT, Nacionalni centar za jezike.
- Vijeće Europske unije (2008.a). „Zaključci Vijeća od 22. svibnja 2008. o višejezičnosti“, *Službeni list Europske unije*, C 140, str. 14 – 15.
- Vijeće Europske unije (2008.b). „Rezolucija Vijeća od 21. studenoga 2008. o europskoj strategiji za višejezičnost“, *Službeni list Europske unije*, C 320 (16.12.2008.), str. 1 – 3.
- Vijeće Europske unije (2010.). Zaključci Vijeća o jezičnim vještinama za poboljšanje mobilnosti, *Službeni list Europske unije*, C 372, str. 27 – 30.
- Vijeće Europske unije (2012.). „Uredba Vijeća (EU) br. 1260/2012 od 17. prosinca 2012. o provedbi pojačane suradnje u području stvaranja jedinstvene patentne zaštite s obzirom na primjenjive aranžmane prevođenja“, *Službeni list Europske unije*, L 361, str. 89 – 92.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes i Gigliola Paviotti (2008.a). *Višejezičnost: između ciljeva politike i provedbe*. Bruxelles: Europski parlament.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes i Gigliola Paviotti (2008.b). *Višejezičnost: između ciljeva politike i provedbe – prilozi*. Bruxelles: Europski parlament.
- Danguy, Jérôme i Bruno Van Pottelsberghe de la Potterie (2011.). „Analiza troškova i koristi patenta Zajednice“, *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 2 (2), str. 1 – 41.
- Di Paolo, Antonio i Aysit Tansel (2015.). Povratak na znanje stranih jezika u zemlji u razvoju: Slučaj Turske, *Journal of Development Studies* 51, str. 407 – 421.
- Dustmann, Christian (1994.). „Govoreći tečnost, pisanje tečnosti i zarade migranata“, *Journal of Population Economics*, 7 (2), str. 133 – 156.
- Dustmann, Christian i Francesca Fabbri (2003.). Poznavanje jezika i tržište rada. Performans useljenika u Velikoj Britaniji, *The Economic Journal*, 113, str. 695717.
- Egger, Peter H. i Andrea Lassman (2016.). „Kulturna intergracija i raznolikost izvoza preklapaju se među zemljama“, u Gazzoli, Michele i Bengt-Arne Wickström (ur.) *The Economics of Language Policy* (Ekonomija jezične politike), str. 357 – 380. Cambridge: MIT

Press.

- Egger, Peter H. i Andrea Lassmann (2012.). „Jezični učinak u međunarodnoj trgovini: Meta-analiza“, *Economics Letters*, 116, str. 121 – 124.
- Egger, Peter H. i Farid Toubal (2016.). „Zajednički govorni jezik i međunarodna trgovina“, u Ginsburghu, Victoru i Shlomu Weberu (ur.) *The Palgrave Handbook of Economics and Language*, pp. 263 – 289. Basingstoke: Što je to?
- EPO-OHIM (2013.). *Industrije koje se intenzivno koriste pravima intelektualnog vlasništva: doprinosi gospodarskim rezultatima i zapošljavanju u Europskoj uniji. Izvješće o analizi na razini industrije, rujna 2013.* München-Alicante: Europski patentni ured (EPO) i Ured za usklađivanje na unutarnjem tržištu (OHIM).
- Eureval (2010.). *Doprinosi prevođenja višejezičnom društvu u Europskoj uniji*, Studije prevođenja i višejezičnosti. Bruxelles: Glavna uprava za pismeno prevođenje. Europska komisija.
- Europska komisija (1999.). *Znači prikupljanje – Ocjena društveno-gospodarskih programa* (6 svezaka). Luksemburg: Ured za službene publikacije Europskih zajednica.
- Europska komisija (2003.). *Promicanje učenja jezika i jezične raznolikosti: Akcijski plan 2004. – 2006.*, COM(2003) 449 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2005.). *Nova okvirna strategija za višejezičnost*, COM(2005) 596 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2007.). *Mobilnost, instrument za brojnija i bolja radna mjesta: Europski akcijski plan za radnu mobilnost (2007. – 2010.)*, COM(2007) 773 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2008.a). *EVALSED: Resursi za evaluaciju socioekonomskog razvoja*. Luksemburg: Ured za službene publikacije Europskih zajednica.
- Europska komisija (2008.b). *Zelena knjiga – Migracije & mobilnost: izazovi i mogućnosti za obrazovne sustave EU-a*, COM(2008) 423. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2008.c). *Procjena učinka. Popratni dokument uz komunikaciju "Višejezičnost: prednost za Europu i zajednička obveza"*, COM(2008) 2444. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2008.d). *Popis aktivnosti zajednice u području višejezičnosti i rezultata javnog savjetovanja na internetu. Popratni dokument Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija: Višejezičnost: prednost za Europu i zajednička obveza*, SEC(2008) 2443. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2008.e). *Višejezičnost: prednost za Europu i zajednička obveza*, COM(2008) 566 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2009.). *Integracija djece imigranata u škole u Europi*. Bruxelles: Eurydice – Europska komisija.
- Europska komisija (2011.a). *Popis aktivnosti zajednice u području višejezičnosti – ažuriranje iz 2011.*, SEC(2011) 926. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2011.b). *Jezični vodič za europska poduzeća. Uspješna komunikacija u vašoj međunarodnoj trgovini* Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2011.c). *Učenje jezika na predškolskoj razini: učiniti ga učinkovitim i održivim. Priručnik o politikama*, SEC (2011.) 928 završna verzija. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2011.d). *Jezici za radna mjesta. Pružanje višejezičnih komunikacijskih vještina na tržištu rada.*, Izvješće tematske radne skupine „Jezici za radna mjesta“. Europski strateški okvir za obrazovanje i osposobljavanje. Bruxelles: Europska komisija.

- Europska komisija (2011.e). *Mapiranje najboljih višejezičnih poslovnih praksi u EU-u*. Bruxelles: Glavna uprava za pismeno prevođenje. Europska komisija.
- Europska komisija (2011.f). *Izvešće o provedbi Rezolucije Vijeća od 21. studenoga 2008. o europskoj strategiji za višejezičnost*, SEC(2011) 927. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2012.a). *Euroljani i njihovi jezici*, posebno istraživanje Eurobarometra 386. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2012.b). *Prvo europsko istraživanje o jezičnim kompetencijama*. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2012.c). *Jezične vještine za zapošljivost, mobilnost i rast*, priložen dokumentu. Komunikacija Komisije. „Ponovno obrazovanje: Ulaganje u vještine za bolje društveno-gospodarske ishode“. SWD(2012) 372 završna verzija. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2012.d). *Jezične vještine za zapošljivost, mobilnost i rast. Dokument „Promišljanje Education: Investing u vještinama za bolje društveno-gospodarske ishode“*, SWD(2012) 372 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2012.e). *Ponovno promišljanje obrazovanja: analiza po zemljama I. dio. Ponovno razmišljanje o dokumentu Education: Investing u vještinama za bolje socioekonomske ishode*, SWD(2012) 377 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2012.f). *Ponovno promišljanje Education: Investing u području vještina za bolje društveno-gospodarske ishode* COM(2012) 669 final. Bruxelles: Europska komisija.
- Europska komisija (2015.). *Jezične vještine u školi i na poslu. Novi dokazi o testovima jezika na nacionalnoj razini i o vrijednosti jezičnih vještina na tržištu rada*. Bruxelles: Europska komisija.
- Europski parlament (2008.). „Rezolucija Europskog parlamenta od 24. ožujka 2009. o višejezičnosti: prednost za Europu i zajednička obveza (2008/2225(INI))“, *Službeni list Europske unije*, C 117 E, str. 59 – 64.
- Eurostat (2016.). *Statistika učenja stranih jezika, Statistika objašnjena, Eurostat*.
- Fidrmuc, Jan i Jarko FIDRMUC (2015.). „Strani jezici i trgovina: dokazi iz prirodnog eksperimenta“, *Empirical Economics*, DOI 10.1007/s00181 – 015 – 0999 – 7.
- Fidrmuc, Jan, Victor Ginsburgh i Shlomo Weber (2010.). „Kazneni scenariji koji nadilaze jednoglasnu odluku: Može li kvalificirana većina država članica ublažiti teret višejezičnosti u Europi?“, u predmetu Hanf, Dominik, Klaus Malacek i Elise Muir (ur.) *Jezici i europske integracije*, str. 259 – 279. Bruxelles: Gdje je Peter Lang?
- Gazzola, Michele (2014.a). *Ocjenjivanje jezičnih režima. Teorija i primjena na višejezične patentne organizacije*. Amsterdam: Tko je John Benjamins?
- Gazzola, Michele (2014.b). „Partecipazione, esclusione linguale e traduzione: Una valutazione del regime linguale dell'Unione europea“, *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*, 43 (2), str. 227 – 264.
- Gazzola, Michele (2015.). „Identificiranje i ublažavanje jezičnih nejednakosti u upravljanju informacijama o patentima u Europi“, *World Patent Information* (40), str. 43 – 50.
- Gazzola, Michele (2016.). *Višejezična komunikacija za koga? Jezična politika i pravednost u Europskoj uniji*, *Europska unija Politika*, DOI: 10.1177/1465116516657672.
- Gazzola, Michele (2016., u pripremi). *Jezične vještine i radni status odraslih migranata u Europi*, Beacco, Jean-Claude, Hans-Jürgen Krumm, David Little i Philia Thalgott (ur.) *Jezična integracija odraslih migranata. Neke lekcije iz istraživanja*. Berlin/Boston: Iz Gruyter-Moutona.

- Gazzola, Michele (2016., u tisku). „Documenti e Orientamenti dell’Unione europea in materia di multilinguismo”, Caretti, Paolo i Giuseppe Mobilio (ur.) *La lingua come fattore di integrazione sociale e politica*, pp. 99 – 131. Torino: Gdje je Giappichelli?
- Gazzola, Michele i François Grin (2013.). Je li ELF djelotvorniji i pravedniji od prevođenja? Ocjena višejezičnog režima EU-a”, *International Journal of Applied Linguistics*, 23 (1), str. 93 – 107.
- Gazzola, Michele, François Grin i Bengt-Arne Wickström (2016.). „Sažeta bibliografija jezične ekonomije”, u Gazzola, Michele i Bengt-Arne Wickström (ur.) *The Economics of Language Policy* (Ekonomija jezične politike), pp. 53 – 92. Cambridge (Uprava): MIT Press.
- Ginsburgh, Victor i Juan Prieto (2011.). „Povratak na strane jezike radnika u EU-u”, *Industrijski i radni odnosi*, 64 (3), str. 599 – 618.
- Ginsburgh, Victor i Shlomo Weber (2005.). „Jezik oduzimanja glasačkog prava u Europskoj uniji”, *Journal of Common Market Studies*, 43 (2), str. 273 – 286.
- Gobierno Vasco (2016.) *Vrijednost i gospodarski utjecaj baskijskog jezika*. San Sebastian: Baskijska vlada – Odjel za obrazovanje, jezičnu politiku i kulturu.
- Smiješak, François (1999.). *Vještine i nagrade. Vrijednost jezika u Švicarskoj*. Fribourg: Sveučilišna izdanja Fribourga.
- Smiješak, François (2003.). „Planiranje jezika i ekonomija”, *Trenutačna pitanja u jezičnom planiranju*, 4 (1), str. 1 – 66.
- Smiješak, François, László Marác, Nike K. Pokorn i Peter A. Kraus (2014.). „Mobilnost i uključenost u višejezičnu Europu: Dokument o stajalištu o projektu MIME”. Ženeva: Sveučilište u Ženevi <http://www.mime-project.org/resources/MIME-POSITIONPAPER-V4.pdf>
- Smiješak, François, Tom Moring, Durk Gorter, Johan Häggman, Dónall Ó Riagáin i Miguel Strubell (2003.). *Potpora manjinskim jezicima u Europi*. Bruxelles: Europska komisija.
- Smiješak, François, Claudio Sfreddo i François Vaillancourt (2009.). *Strani jezici u profesionalnoj djelatnosti*, Projekt br. 405640 – 108630. Ženeva: Sveučilište u Ženevi www.elf.unige.ch
- Smiješak, François, Claudio Sfreddo i François Vaillancourt (2010.). *Ekonomija višejezičnog radnog mjesta*. London: Što se događa?
- Smiješak, François i François Vaillancourt (1997.). Ekonomija višejezičnosti: Pregled i analitički okvir”, *Godišnji pregled primijenjene lingvistike*, 17, str. 4365.
- Hagen, Stephen (2010.). *Studija ELAN-CAT-a: Studija o korištenju jezika za trgovinu i trgovinu u Kataloniji*. Barcelona: Sveučilište Oberta de Catalunya.
- Hagen, Stephen (2011.). *Izvešće o strategijama upravljanja jezikom i najboljim praksama u europskim MSP-ovima: Projekt Pimlico*. Bruxelles: Europska komisija.
- Hanf, Dominik, Klaus Malacek i Elise Muir (ur.) (2010.). *Jezici i europska integracija*. Bruxelles: Gdje je Peter Lang?
- Harhoff, Dietmar, Karin Hoisl, Bettina Reichl i Bruno Van Pottelsberghe (2009.). „Potvrđivanje patenta na razini zemlje – uloga naknada i troškova prevođenja”, *Research Policy*, 38, str. 1423 – 1437.
- Hornberger, Nancy H. (2006.). „Okviri i modeli u jezičnoj politici i planiranju”, u Ricentu, Thomas (ed.) *Uvod u jezičnu politiku. Teorija i metode*, pp. 24 – 41. Oxford: Što je sa Blackwellom?
- ICF Consulting Services (2015.). *Poučavanje i učenje jezika u višejezičnim učionicama*. Bruxelles: Glavna uprava za obrazovanje i kulturu. Europska komisija.
- ICF GHK (2014.). *Jezici u obrazovanju i osposobljavanju: Završna usporedna analiza zemlje*. Bruxelles: Europska komisija.

- Knoepfel, Peter, Corinne Larrue, Frédéric Varone i Michael Hill (2007.). *Analizajavnih politika*. Bristol: Tiskovine za politiku. [Izvorno: *Analiza i upravljanje javnim politikama* (2. izdanje), Ženeva-Basel: Helbing & Lichtenhahn, 2006.].
- Kraus, Peter A. (2008.). *Jednodimenzionalna raznolikost? Europska integracija i izazov jezične politike*", Arzo, Xabier (ed.) *Poštovanje jezične raznolikosti u Europskoj uniji*, str. 86 – 103. Amsterdam: Tko je John Benjamins?
- Krzyzanowski, Michal i Ruth Wodak (2011.). *Političke strategije i jezične politike: Lisabonska strategija Europske unije i njezine posljedice za politiku jezika i višejezičnosti EU-a*, *Jezična politika*, 10, str. 115 – 136.
- Lacey, Joseph (2013.). „Mora li Europa biti Švicarska? On the Idea of a Voting Space and the Possibility of a Multilingual demos”, *British Journal of Political Science*, pp. 1 – 22.
- Leslie, Derek i Joanne Lindley (2001.). „Utjecaj jezičnih sposobnosti na zapošljavanje i zaradu britanskih etničkih zajednica”, *Economica*, 68, str. 587606.
- Marsh, David i Richard Hill (2009.). *Studija o doprinosu višejezičnosti kreativnosti*. Bruxelles: Europska komisija.
- McCormick, Christopher (2013.). „Zemlje s boljim engleskim imaju bolje ekonomije”, *Harvard Business Review*, 15. studenog.
- Media Consulting Group (2011.) *Studija o korištenju titlova. Potencijal podnaslova za poticanje učenja stranih jezika i poboljšanje majstorstva stranih jezika*. Bruxelles: Glavna uprava za obrazovanje i kulturu. Europska komisija.
- Melitz, Jacques (2008.). „Jezik i vanjska trgovina”, *European Economic Review*, 52, str. 667 – 699.
- Riagáin, Pádraig (2015.). „Usporedna analiza mjera jezične stručnosti u EB-u i nacionalnim istraživanjima”, dokument predstavljen na simpoziju *Eurobarometra @ GESIS. Four Decades of Surveying Europe – Perspectives on Academic Research with the European Commission’s Eurobarometer Surveys (Četiri desetljeća istraživanja Europe – perspektive o akademskom istraživanju uz istraživanje Eurobarometra Europske komisije)*, petak, 10. srpnja 2015., Köln Germany, http://www.gesis.org/fileadmin/upload/events/EBSymposium/Poster/ORiagain_Poster.pdf
- Phillipson, Robert (2003.). *Samo na engleskom jeziku? Zahtjevna jezična politika*. London: Što se događa?
- Priegnitz, Frauke (2014.). „Zwischen englischsprachigem Studium und Landessprachigem Umfeld. Međunarodni Absolventen deutscher und Dänischer Hochschulen" Dr.sc. Teza, Fakultät für Geisteswissenschaften Fachbereiche Sprache, književnost, Medien & Europäische Sprachen und Literaturen der Universität Hamburg, Hamburg.
- Pym, Anthony, François Grin, Claudio Sfreddo i Andy Lung Jan Chan (2012.). *Status prevoditeljske struke u Europskoj uniji*, Studije prevođenja i višejezičnosti. Bruxelles: Glavna uprava za pismeno prevođenje. Europska komisija.
- Rendon, Sílvio (2007.). „Katalonska premija: jezik i zaposlenost u Kataloniji”, *Journal of Population Economics*, 20, str. 669 – 686.
- Rinsche, Adriane i Nadia Portera-Zanotti (2009.). *Veličina jezične industrije u EU-u*. Bruxelles: Glavna uprava za pismeno prevođenje, Europska komisija.
- Saville, Nick i Esther Gutierrez Eugenio (2016.). *Istraživanje za Odbor CULT – Provedba Europske strategije za višejezičnost – politika i provedba na razini EU-a*. Bruxelles: Europska unija.
- Stevens, Anne (2010.). *Studija o utjecaju informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) i novih medija na učenje jezika*. Bruxelles: Europska komisija.
- Stöhr, Tobias (2015.). *Povratak na uporabu stranog jezika na radnom mjestu: Dokazi iz Njemačke*, *Labour Economics*, 32, str. 86 – 98.

- Troussel, Jean-Christophe i Julien Debussche (2014.). *Prava naprevođenje i intelektualno vlasništvo*. Bruxelles: Glavna uprava za pismeno prevođenje. Europska komisija.
- Van der Jeught, Stefaan (2015.). *Jezično pravo EU-a*. Groningen: Europa Law Publishing.
- Van Parijs, Philippe (2000.). Prizemlje svijeta: O društveno-gospodarskim posljedicama jezične globalizacije", *International Political Science Review/International Review of Political Science*, 21 (2), str. 217 – 233.
- Van Pottelsberghe, Bruno i Didier François (2009.). „The cost factor in patent systems“, *Journal of Industry Competition and Trade*, 9, str. 329 – 355.
- Van Pottelsberghe, Bruno i Malwina Mejer (2010.). „The London Agreement and the cost of patenting in Europe“ (Londonski sporazum i trošak patentiranja u Europi), *European Journal of Law and Economics*, 29 str. 211237.
- Vandenbrande, Tom (2006.). *Mobilnost u Europi. Analiza istraživanja Eurobarometra iz 2005. o geografskoj mobilnosti i mobilnosti na tržištu rada*. Dublin: Europska zaklada za poboljšanje životnih i radnih uvjeta.
- Williams, Donald R. (2011.). „Višestruka uporaba jezika i zarada u zapadnoj Europi“, *International Journal of Manpower*, 32 (4), str. 372 – 393.
- Zhang, Weiguo i Gilles Grenier (2013.). „Kako se jezik može povezati s ekonomijom?“, *Jezični problemi & Jezično planiranje*, 37 (3), pp. 203 – 226.

6 Prilozi

6.1 Razine obrazovanja prema ISCED-u/ISCED-u 2011.

U usporedbi s ISCED -om (Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja) = ISCED (Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja) 1997. koji je imao 7 razina obrazovanja ili poučavanja, ISCED 2011. ima 9 razina obrazovanja ili poučavanja, od 0 do 8 (visoko obrazovanje je detaljnije):

- CITES 0: obrazovanje majki = rani i predškolski odgoj i obrazovanje (manje od osnovnog)
- CITES BR. 1: osnovno obrazovanje
- CITES 2: niže srednjoškolsko obrazovanje (francuski fakultet)
- CITES 3: srednjoškolsko obrazovanje (francuska srednja škola)
- CITES 4: poslijesrednjoškolsko obrazovanje koje nije visoko obrazovanje
- CITES 5: kratkotrajno visoko obrazovanje (2 godine: BTS, DUT u Francuskoj)
- CITES 6: razina dozvole ili jednakovrijedna
- CITES 7: magistarska razina ili jednakovrijedna razina
- CITES 8: doktorat ili jednakovrijedan stupanj

6.2 Korespondencija između razina ISCED-a 2011. i ISCED-a 1997.

ISCED 2011. (od 2014.)	ISCED 1997. (od 2013.)
PONUĐA 01	*
PONUĐA 02.	PONUĐA 0
PONUĐA 1.	PONUĐA 1.
PONUĐA 2.	PONUĐA 2.
PONUĐA 3. *	PONUĐA 3.
PONUĐA 4. *	CITES 4
CITES 5	CITES 5
CITES 6	
CITES 7	
CITES 8	CITES 6
* sadržaj kategorije neznatno je izmijenjen	
Izvor:	Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)#Correspondence_ISCED_2011—.3EISCED_1997

6.3 Znanje engleskog jezika među građanima EU-a u dobi od 15 i više godina, 2012.

Zemlja	stanovništvo > 15	Razina znanja engleskog jezika kao stranog jezika			Ukupno
		vrlo dobro	dobro	Što je to?	
		(B)	(C)	(D)	
	(a)				(e) ^o
Njemačka	64 409 146	9,00 %	26,00 %	21,00 %	56,00 %
Austrija	7 009 827	15,00 %	31,00 %	26,00 %	73,00 %
Belgija	8 939 546	14,00 %	24,00 %	15,00 %	52,00 %
Bugarska	6 537 510	7,00 %	13,00 %	5,00 %	25,00 %
Cipar	6 604	31,00 %	31,00 %	12,00 %	73,00 %
Danska	4 561 264	38,00 %	34,00 %	15,00 %	86,00 %
Estonija	945 733	9,00 %	27,00 %	14,00 %	50,00 %
Finska	4 440 004	18,00 %	25,00 %	27,00 %	70,00 %
Francuska	47 756 439	3,00 %	16,00 %	20,00 %	39,00 %
Grčka	8 693 566	19,00 %	19,00 %	13,00 %	51,00 %
Mađarska	8 320 614	4,00 %	7,00 %	8,00 %	20,00 %
Irska	3 522 000	LN	LN	LN	100,00 %
Italija	51 862 391	4,00 %	21,00 %	8,00 %	34,00 %
Latvija	1 447 866	7,00 %	18,00 %	20,00 %	46,00 %
Litva	2 829 740	5,00 %	17,00 %	15,00 %	38,00 %
Luksemburg	404 907	18,00 %	27,00 %	10,00 %	56,00 %
Malta	335 476	46,00 %	30,00 %	12,00 %	89,00 %
Nizozemska	13 371 980	28,00 %	52,00 %	10,00 %	90,00 %
Poljska	32 413 735	7,00 %	15,00 %	11,00 %	33,00 %
Portugal	8 080 915	2,00 %	13,00 %	11,00 %	27,00 %
Češka	9 012 443	8,00 %	16,00 %	4,00 %	27,00 %
Rumunjska	18 246 731	7,00 %	14,00 %	10,00 %	31,00 %
Ujedinjena Kraljevina	51 848 010	LN	LN	LN	100,00 %
Slovačka	4 549 955	7,00 %	13,00 %	5,00 %	26,00 %
Slovenija	1 759 701	17,00 %	25,00 %	18,00 %	59,00 %
Švedska	7 791 240	34,00 %	34,00 %	18,00 %	86,00 %
Ukupno	408 879 069				
% građana EU-a koji govore engleski (strani jezik), prema razini nadležnosti		7 %	17 %	12 %	37 %
^o za neke zemlje zbroj postotaka u stupcima (b), (c) i (d) nije jednak 100 % zbog odgovora koji nedostaju					
LN = izvorni govornici. Radi jednostavnosti postavili smo 100 % broj izvornih govornika ili ekvivalentnih govornika u Ujedinjenoj Kraljevini i Irskoj (vidi Gazzola i Grin 2013.: 105 za raspravu). Stoga se naše procjene moraju smatrati gornjom granicom.					
Izvor: Gazzola and Grin (2013.)					

6.4 Stope jezične isključenosti u 25 država članica EU-a, osobe s boravištem u dobi od 25 do 64 godine, 2013.

Zemlja	Jezični režim							
	Engleski seul		3 jezika		6 jezika		ukupna višejezičnost	
	ADR	RDR	ADR	RDR	ADR	RDR	ADR	RDR*
Austrija	33	82	0	7	0	6	0	6
Belgija	51	87	22	47	21	46	1	4
Bugarska	77	95	72	94	71	94	8	8
Cipar	20	65	20	64	20	64	0	11
Češka	64	92	46	90	45	90	0	1
Danska	9	66	8	64	8	63	0	3
Estonija	42	88	36	87	36	87	10	26
Finska	11	74	10	73	10	73	0	2
Francuska	52	93	1	5	1	5	1	4
Njemačka	34	89	0	6	0	5	0	5
Grčka	48	89	46	88	46	88	1	6
Mađarska	76	94	66	92	66	92	0	0
Irska	0	0	0	0	0	0	0	0
Italija	55	95	43	92	0	3	0	3
Latvija	51	92	41	91	40	91	3	36
Litva	63	93	52	92	41	85	0	9
Luksemburg	14	84	2	11	2	10	2	9
Malta	11	50	11	49	10	48	0	0
Poljska	68	95	57	93	0	0	0	0
Portugal	57	90	47	86	42	84	0	1
Slovenija	36	81	23	77	21	74	1	10
Slovačka	66	95	49	92	48	92	0	0
Španjolska	69	94	62	91	0	6	0	6
Švedska	12	62	12	61	11	60	1	8
Ujedinjena Kraljevina	0	0	0	0	0	0	0	0

Rezultati su izraženi kao postotak

Kako bismo nadoknadili nedostatak odgovarajućih podataka u Irskoj i Ujedinjenoj Kraljevini, pretpostavili smo da su svi stanovnici tih dviju zemalja izvorni govornici na engleskom ili vrlo kompetentni na engleskom kao stranom jeziku. Zbog togaje stopa isključenjajednaka nuli.

Pozitivna vrijednost relativne stope isključenja povezana s višejezičnom politikom u različitim zemljama posljedica je prisutnosti manjina ili osoba stranog podrijetla s ograničenim kapacitetom na službenom jeziku zemlje boravišta.

Izvor: Eurostat AES 2013., Gazzola (2016.)